

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра української мови**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор

з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

_____ 2015 р

**РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА
СИНТАКСИС**

Напрямок підготовки — 6.020303 *Філологія (українська мова і література)*

Галузь знань — 0203 *Гуманітарні науки*

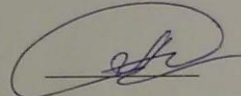
Київ 2015

Робоча програма дисципліни «Сучасна українська літературна мова».
Синтаксис для студентів за напрямом підготовки 6.020303 Філологія
(українська мова і література), галузі знань 0203 Гуманітарні науки. —
2015 року — 100 с.

Розробник — **Дика Наталія Михайлівна**, доцент кафедри української
мови, кандидат педагогічних наук, доцент.

Схвалено на засіданні кафедри української мови, протокол № 4 від
«18» вересня 2015 р.

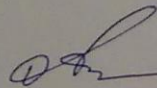
Завідувач кафедри

С.О. Караман

*Структура програми типова, години відповідають робочому навчальному
плану.*

Заступник директора
Гуманітарного інституту
з науково-методичної та навчальної роботи
“ ” 2015 р.

О. В. Єременко

© Дика, 2015 рік
© КУБГ, 2015 рік

УДК 81'373 (076) + 2'367

ББК 74.580

Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Програма навчальної дисципліни. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. – 105 с.

Укладач: **Дика Наталія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови.

Рецензенти:

Мацько Любов Іванівна, дійсний член АПН України, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри стилістики Київського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Гальона Наталія Павлівна, кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови Київського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

ББК 74.580

© КУБГ, 2015 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.

Структура програми навчальної дисципліни.

- I. Опис предмета навчальної дисципліни.
- II. Тематичне планування навчальної дисципліни.
- III. Програма.
  - Змістовий модуль I.* Синтаксис простого речення.
  - Змістовий модуль II.* Односкладні речення.
  - Змістовий модуль III.* Просте ускладнене речення.
  - Змістовий модуль IV.* Складне речення як синтаксична одиниця.
  - Засоби зв'язку частин складного речення.
  - Змістовий модуль V.* Безсполучникові складні речення.
  - Змістовий модуль VI.* Складні синтаксичні конструкції.
- IV. Навчально-методична карта дисципліни
«Сучасна українська літературна мова». Синтаксис.
- V. Плани практичних занять.
- VI. Завдання для самостійної роботи.
  - Карта самостійної роботи бакалавра.
- VII. Індивідуальна науково-дослідна робота (навчальний проект)
- VIII. Система поточного та підсумкового контролю.
- IX. Методи навчання
- X. Методичне забезпечення курсу
- XI. Питання до екзамену
- XII. Рекомендована література

Пояснювальна записка

Дисципліна «Сучасна українська літературна мова» (Синтаксис) є складовою курсу сучасної української літературної мови, викладається для студентів денної форми навчання, напряму підготовки 6.020303 *Філологія (українська мова і література)*.

Робоча навчальна програма є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою української мови на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для названої спеціальності.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання.

Зростання державотвірних і функціональних значущостей української мови зумовлює нові підходи до її наукового вивчення, в центрі якого перебувають питання її походження, діалектної диференціації, нормативної літературної практики, стилістичного розмаїття. Основу аналізу мовних фактів становлять концептуальні положення різних мовознавчих методів та розгляд мовних елементів з урахуванням постійної динаміки взаємодії означувального й означуючого в структурі мовного знака. Водночас вивчення мовних фактів повинно здійснюватися на підставі їх функціональної закріпленості та постійної тенденції до видозміни, тобто розгляд фактів з погляду їх генези та еволюції, та врахування постійної динаміки їх функцій, співвідношення первинних і вторинних значущостей тих чи інших форм.

Одним із важливих напрямків удосконалення навчання української мови є формування мовленнєвих умінь студентів, майбутніх вчителів-словесників.

Вивчаючи сучасну українську літературну мову, зокрема розділ «Синтаксис», студенти набувають теоретичних знань, вдосконалюють володіння мовними нормами, збагачують словниковий запас, зміцнюють

навички мовних розборів, що сприяє піднесенню культури мовлення, поєднанню знань, теоретичного матеріалу з практичним володінням мовою.

Система вправ ґрунтується на принципі розгляду мови як цілісної структури, всі знакові одиниці якої перебувають у складних системних зв'язках і відношеннях. Загалом вправи і завдання спрямовані на практичне використання синтаксичних одиниць, вибір варіантних і заміна засобів зв'язку між частинами складнопідрядних речень, між частинами складних речень з різними типами зв'язку, які вимагають самостійної роботи, активного пошуку, вміння аналізувати мовні одиниці, з'ясовувати особливості у побудові різних типів складних речень, формулювати висновки.

Мовні факти не існують ізольовано, вони функціонують у системі, тому їх дослідження повинно ґрунтуватися на основі їх внутрішньоструктурних та міжструктурних зв'язків та взаємодії з різноманітними їх площинами. Сучасна україністика у своєму обсязі становить значний набуток у дослідженні історії української мови, її діалектів, морфологічної та синтаксичної будови, стилістичних особливостей. Пізнати досягнуте – це завдання майбутнього вчителя-словесника.

Структура програми навчальної дисципліни

I. Опис предмета навчальної діяльності

Предмет: синтаксична теорія, синтаксичні правила, всі характеристики об'єктів синтаксичної структури мови, тобто реальних членів речення, словосполучень і речень. Особливості будови, семантики і функціонування синтаксичних одиниць, словосполучення, простого речення. Формально-граматичні та семантичні ознаки складного речення як комунікативної одиниці.

Курс:	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 9 Змістові модулі: 6 Загальний обсяг дисципліни (години): 324 (180 годин – VII семестр; 144 годин – VIII семестр) Тижневих годин: 7	Галузь знань 0203 Гуманітарні науки Шифр та назва напрямку підготовки: 6.020303 Філологія (українська мова і література) Освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр"	Нормативна Рік підготовки: 4 Семестр: VII, VIII Аудиторні заняття Лекції (теоретична підготовка): (36 годин – VII семестр; 28 годин – VIII семестр) Практичні заняття: (34 години – VII семестр; 30 годин – VIII семестр) Лабораторні заняття: (8 годин – VII семестр; 8 годин – VIII семестр) Самостійна робота: 58 годин – VII семестр; 36 годин – VIII семестр) Модульний контроль: 8 год. – VII семестр; 6 год. – VIII семестр. Вид контролю: екзамен у кожному семестрі (36 год.)

II. Тематичне планування навчальної дисципліни

Назви теоретичних розділів	Кількість годин у VII семестрі, відведених на:						
	Разом	Аудиторних	Лекції	Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Тижні
Змістовий модуль I. Синтаксис простого речення							
1. Загальні питання синтаксису.	14	8	4	4	6		I-II
2. Загальне поняття про речення як основну синтаксичну одиницю.	20	12	4	4 (2 лаб.)	8	2	III-IV
3. Просте речення у формально-граматичному аспекті.	14	8	4	4	6		V
4. Другорядні члени речення і принципи їх класифікації.	20	12	4	4 (2 лаб.)	8	2	VI-VII
Разом	68	40	16	16 (4 лаб.)	28	4	I-VII

Змістовий модуль II. Синтаксис простого односкладного речення

5. Загальна характеристика односкладних речень.	16	8	4	4	8		VIII
6. Поняття про неповні і незакінчені речення. Слова-речення.	24	16	6	6 (2 лаб.)	8	2	IX-X
Разом	40	24	10	10 (2 лаб)	16	2	VIII-X

Змістовий модуль III. Просте ускладнене речення

7. Особливості простого ускладненого речення.	14	8	4	4	6		XI
8. Речення з відокремленими членами.	22	14	6	4 (2 лаб.)	8	2	XII-XIII
Разом	36	22	10	8 (2 лаб.)	14	2	XI-XIII

Семестровий контроль

ЕКЗАМЕН (36 год.)

Разом за навчальним планом	180	86	36	Практичні: 34. Лаб.: 8.	58	8	XIII
-----------------------------------	------------	-----------	-----------	--	-----------	----------	-------------

Назви теоретичних розділів	Кількість годин у VIII семестрі, відведених на:						
	Разом	Аудиторних	Лекції	Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Тижні
Змістовий модуль IV. Складне речення. Засоби зв'язку складного речення							
1. Складне речення як синтаксична одиниця. Складне речення у формально-граматичному та семантико-синтаксичному аспектах.	14	10	4	4 (2 лаб.)	4		I
2. Складнопідрядне речення з погляду формально-граматичної структури.	10	6	2	4	4		II-III

3. Загальне поняття про складнопідрядні речення. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури	10	6	2	4	4		IV
4. Складнопідрядні речення розчленованої структури. Відмінність складнопідрядних речень розчленованої та нерозчленованої структур	20	14	4	6 (2 лаб.)	6	2	V-VI
Разом	54	36	12	18 (4 лаб.)	18	2	I-VI
Змістовий модуль V. Безсполучникові складні речення.							
5. Безсполучникові складні речення.	12	8	4	4	4		VII
6. Складні багатокомпонентні речення з різними типами зв'язку.	22	16	4	6 (4 лаб.)	6	2	VIII-IX

Разом	34	24	8	10 (4 лаб.)	10	2	VII-IX
7. Конструкції з чужим мовленням (загальні відомості). Складне синтаксичне ціле.	9	5	4	1	4		X
8. Текст і його складники. Основи української пунктуації.	11	7	4	1	4	2	XI
Разом	20	12	8	2	8	2	X-XI
Семестровий контроль	ЕКЗАМЕН (36 год.)						
Разом за навчальним планом	144	72	28	Практичні: 30. Лаб.: 8.	36	6	XI

III. Програма

VII семестр

Змістовий модуль I. Синтаксис простого речення

Лекція 1. Загальні питання синтаксису (4 год.).

Синтаксис як граматичне вчення про будову зв'язної мови. Синтаксичні одиниці. Синтаксичні зв'язки. Словосполучення і речення як основні синтаксичні одиниці, їх спільні і відмінні риси. Предикативність / непередикативність як головна ознака, що розрізняє речення і словосполучення. Словосполучення і слово. Питання про відношення передикативних сполук до словосполучення.

Поняття про словосполучення як непередикативну одиницю. Принципи класифікації словосполучень. Способи зв'язку слів у словосполученні. Основні норми узгодження та керування у словосполученнях. Граматичне значення словосполучень. Словосполучення мінімальної конструкції (прості); їх структурні схеми (моделі), ускладнені (складні) як комбінації кількох простих та їхні різновиди.

Лекція 2. Загальне поняття про речення як основну синтаксичну одиницю. Типи речень (4 год.).

Структурна схема і парадигма речень. Ознаки речення. Предикативність та інтонація повідомлення як основні визначальні ознаки речення. Два розуміння передикативності в діячронії та синхронії: передикативність як вид відношень між компонентами граматичної основи речення і як граматичне значення, утворене комплексом часткових значень, що співвідносять зміст речення з дійсністю. Аспекти вивчення речення (формально-граматичний, семантико-синтаксичний, комунікативний). Синтаксичні категорії речення. Принципи класифікації речень.

Лекція 3. Просте речення у формально-граматичному аспекті (4 год.).

Просте речення як монопредикативна одиниця. Нові підходи до класифікації членів речення. Вчення про члени речення. Двоскладні речення. Синтаксичне й актуальне членування речення. Головні члени речення. Зв'язок присудка з підметом. Підмет і присудок і форми їх вираження.

Лекція 4. Другорядні члени речення і принципи їх класифікації (4 год.).

Другорядні члени речення. Додаток. Означення. Узгоджені та неузгоджені означення. Прикладка. Обставини. Складні випадки визначення другорядних членів речення. Синкретизм у системі членів речення.

Змістовий модуль II. Односкладні речення

Лекція 5. Загальна характеристика односкладних речень (4 год.).

Односкладне речення в системі простого речення. Типи односкладних речень. Внесок мовознавців у вивчення односкладних речень.

Лекція 6. Загальна характеристика односкладних речень (6 год.).

Односкладні речення, головний член яких співвідносний з присудком. Означено-особові. Неозначено-особові. Узагальнено-особові. Безособові. Інфінітивні. Односкладні речення, головний член яких співвідносний з підметом. Номінативні речення.

Змістовий модуль III. Просте ускладнене речення

Лекція 7. Просте ускладнене речення (4 год.).

Загальна характеристика речень з відокремленими другорядними членами. Погляди мовознавців на речення з відокремленими другорядними членами. Уточнювальні члени.

Лекція 8. Речення з відокремленими другорядними членами (6 год.).

Обов'язкові і факультативні умови відокремлення другорядних членів. Відокремлені означення. Відокремлені прикладки. Відокремлені обставини. Відокремлені додатки. Загальні поняття про вставні і вставлені конструкції. Речення, ускладнені і вставними і вставленими конструкціями.

VIII семестр

Змістовий модуль IV. Складне речення. Засоби зв'язку складного речення

Лекція 1. Складне речення як синтаксична одиниця. Семантико-синтаксична структура складного речення і її взаємозв'язок з формально-синтаксичною структурою. Складносурядне речення у формально-граматичному та семантико-синтаксичному аспектах. Загальне поняття про складнопірядне речення (4 год.).

Ознаки складного речення. Засоби поєднання частин складного речення. Основні типи складних речень. Формально-синтаксична структура складного речення. Принципи класифікації складних речень. Комунікативна організація складного речення. класифікація складних речень. Складне речення і об'єднання речень. Ознаки складносурядних речень. Засоби поєднання предикативних частин. Класифікація складносурядних речень. Складносурядні речення відкритої та закритої структури. Основні семантичні типи складносурядних речень. Складносурядні багатокомпонентні конструкції. Розвиток учення про складнопірядне речення. Основні засоби організації складнопірядного речення. Принципи класифікації складнопірядних речень.

Лекція 2-3. Складнопірядне речення з погляду формально-граматичної структури. Складнопірядні речення нерозчленованої структури (4 год.).

Структурно-семантичні типи складнопірядних речень. Складнопірядні речення з прислівними частинами нерозчленованої структури займенниково-означального, з'ясувального, присубстантивно-атрибутивного типів. Принципи класифікації складнопірядних речень.

Лекція 4. Складнопідрядні речення розчленованої структури. Відмінність складнопідрядних речень розчленованої та нерозчленованої структур (4 год.).

Складнопідрядні речення з підрядними часу, з підрядними умови, з підрядними мети, з підрядними причини, з підрядними місця. Складнопідрядні речення з підрядними порівняльними, з підрядними допустовими, з підрядними наслідковими, з підрядними супровідними.

Змістовий модуль V. Безсполучникові складні речення

Лекція 5. Безсполучникові складні речення (4 год.).

Проблема статусу складних безсполучникових речень. Складні безсполучникові елементарні речення. Складні безсполучникові багатоконпонентні речення. Безсполучникові речення з однотипними і різнотипними частинами. Розділові знаки у безсполучниковому складному реченні.

Лекція 6. Складні багатоконпонентні речення з різними типами зв'язку (4 год.)

Контаміновані складнопідрядні багатоконпонентні речення. Класифікація складних речень з сурядним і підрядним зв'язками. Складні речення з сурядністю/ підрядністю. Складні речення з підрядністю/ сурядністю. Період.

Змістовий модуль VI. Складні синтаксичні конструкції

Лекція 7. Конструкції з чужим мовленням (загальні відомості). Складне синтаксичне ціле (4 год.).

Пряма мова. Непряма мова. Невласне пряма мова. Діалог. Цитата. Розділові знаки при прямій мові та цитатах. Розділові знаки в діалозі (полілозі). Поняття про надфразну єдність або складне синтаксичне ціле. Засоби зв'язку між компонентами надфразної єдності або складного синтаксичного цілого. Структурні типи надфразних єдностей або складних синтаксичних цілих.

Лекція 8. Текст і його складники. Основи української пунктуації (4 год.).

Сутність тексту і його особливості. Сутність пунктуації. Розвиток української пунктуації. Основні принципи української пунктуації. Система

розділових знаків. Їх основні функції. Особливості пунктуації в текстах різного функціонального призначення.

V. Плани практичний (лабораторних) занять

VII семестр

Змістовий модуль I. Синтаксис простого речення

Практичне заняття 1-2.

Синтаксис як граматичне вчення про будову зв'язної мови

План

1. Синтаксис як розділ граматики.
2. Типи синтаксичних одиниць.
3. Елементарні та неелементарні синтаксичні конструкції.
4. Синтаксичні зв'язки та засоби їх вираження.
5. Семантико-синтаксичні відношення.
6. Синтаксичні одиниці як одиниці мови та одиниці мовлення.

Література

1. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін., За ред., М. Я. Плющ. – 4-те вид., стер. – К.: Вища школа, 2003. – С. 311 – 312.
2. Загнітко А. П. Теоретична граMATика української мови: Синтаксис. – Донецьк., 2001. – С.94 – 108.
3. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посіб. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – С. 7 – 17.

4. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови. – К., 1995.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. –К.: Видав. центр «Академія», 2004. – 408 с.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність синтаксису як науки і синтаксичної будови мови?
2. Чому речення є центральною синтаксичною одиницею, а словосполучення і мінімальна синтаксична одиниця йому підпорядковані?
3. Розкрийте поняття елементарності та неелементарності синтаксичних одиниць. Які ви знаєте підходи до визначення ускладненості та неускладненості на рівні складного речення?
4. Які синтаксичні одиниці є конструкціями?
5. Назвіть аспекти вивчення синтаксису?
6. У якій частині граматичної будови мови синтаксис найбільш зримо виявляє системний характер мови?

Практичне заняття 3-4.

Структурна схема і парадигма речень. Ознаки речення. Предикативність та інтонація

План

1. Погляди мовознавців на словосполучення як синтаксичну одиницю.
2. Граматична організація словосполучень.
3. Типи граматичного зв'язку в підрядних і сурядних словосполученнях.
4. Типи синтаксичних словосполучень за будовою.

5. Типи підрядних словосполучень за морфологічним вираженням головного слова.
6. Семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучення. Функції словосполучення.

Література

1. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. – 4-те вид., стер. – К.: Вища школа, 2003. – С.312 – 321.
2. Дудик П. С. Словосполучення в українській літературній мові. – К., 1998. – 132.
3. Загнітко А. П. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс). Ч.1: Навч. посібник. К.:ІЗМН, 1996. – С.24 – 37.
4. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – С.34 – 49.
5. Удовиченко Г. М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові. – К., 1968.
6. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч.посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 452 –465.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Підручник. – К.: Академія, 2004. – 31 – 41.

Лабораторна робота №1

1. Обґрунтуйте погляди мовознавців на словосполучення як синтаксичну одиницю.
2. Визначте зв'язки словосполучення зі словом і реченням.
3. Охарактеризуйте синтаксичні зв'язки у словосполученнях.
4. Висвітліть форми підрядного зв'язку у словосполученнях.
5. Чи можна поєднання підмета і присудка вважати словосполученням?

6. Які є типи синтаксичних словосполучень за будовою?
7. Що називається стійкими (фразеологічними) сполученнями слів?
8. Охарактеризуйте типи підрядних словосполучень за морфологічним вираженням головного слова.

Практичне заняття 5-6.

Просте речення як монопредикативна одиниця Речення і його основні ознаки

План

1. Речення і судження.
2. Аспекти вивчення речень.
3. Класифікація речень за будовою та типами синтаксичних зв'язків.
4. Класифікація речень за метою висловлювання та інтонацією. Бажальні, стверджувальні та заперечні речення.
5. Просте і складне речення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис. – К., 1993. – С.41 – 48.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. К., 1983. – С. 78 – 101.
3. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць. - Чернівці, 1999. – С.47.
4. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. – К., 1973.
5. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. – Донецьк., 2001. – С.94 – 108.

6. Іваницька Н. Л. Синтаксис простого речення. Складні випадки аналізу. – К., 1989.
7. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – С.80 – 100.
8. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 481 – 516.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте визначення речення.
2. Визначіть та охарактеризуйте основні ознаки речення.
3. З'ясуйте співвідношення речення і судження.
4. Охарактеризуйте формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти вивчення речення.
5. У чому полягає предикативність речення як одна з його основних ознак? Які синтаксичні категорії нерозривно поєднуються у предикативності?
6. У чому сутність семантичної структури речення?
7. Доведіть, що речення виражає не абсолютно закінчену думку, а тільки відносно закінчену.
8. Які речення є стверджувальними і заперечними?

Практичне заняття 7-8.

Складні випадки визначення другорядних членів речення. Синкретизм у системі членів речення

План

1. Загальна характеристика другорядних членів речення.
2. Сучасні підходи до класифікації другорядних членів речення.
3. Додаток.
4. Означення.

5. Узгоджене означення.
6. Неузгоджене означення.
7. Прикладка (апозиція).
8. Обставини.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис. – К., 1993. – С.214 – 278.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Нрищенко А. П. Граматика української мови. – К., 1982. – 162 – 172.
3. Жовтобрюх М. А. Українська літературна мова. – К., 1984. – С. 201 – 211.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. – Донецьк., 2001. – С.94 – 108.
5. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч.посібник. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – С.34 – 49.
6. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис/ За ред. О. Д. Пономаріва. – К., 1994. – С.45-69.
7. Слинько І. І. Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. – К., 1994. С. 69 – 166.

Лабораторна робота №2

1. Окресліть диференційні ознаки другорядних членів речення.
2. Охарактеризуйте сучасні підходи до класифікації другорядних членів речення.
3. Визначте формальні і семантичні ознаки додатка.
4. Висвітліть особливості прямого та непрямого додатка.
5. Який другорядний член називається означенням?
6. З'ясуйте питання про узгоджене та неузгоджене означення.
7. У чому особливість прикладки як різновиду означення?

8. Дайте визначення обставини. Якими частинами мови вона може виражатися? Охарактеризуйте різновиди обставин.
9. Обґрунтуйте поняття синкретизму та проілюструйте прикладами.

Змістовий модуль II.

Синтаксис простого односкладного речення

Практичне заняття 9-10.

Характеристика односкладних речень. Типи односкладних речень.

Явище синкретизму в реченні

План

1. Односкладне речення.
2. Типи односкладних речень: означено-особові речення, неозначено-особові речення, узагальнено-особові речення, безособові речення, інфінітивні речення, номінативні речення.
3. Неповні речення.
4. Нечленовані конструкції.
5. Явище синкретизму в реченні.

Література

1. Іваницька Н.Л. Синтаксис простого речення. Складні випадки аналізу: Навч.-метод, посібник. – К.: Вища школа, 1969.
2. Коцюбинська Н.М., Коцюбинська А.І. Українська мова: Фонетика. Лексика. Будова слова. Словотвір. Морфологія. Синтаксис. - Харків, 2001. – 70 с.
3. Мельничайко В.Я. Види мовного розбору. Українська мова. Довідник. – Тернопіль: Богдан, 1997. – 120 с.
4. Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я., Козачук Г.О., Леута О.І., Лобода В.В. Сучасна українська літературна мова. Посібник. К.: Вища школа, 2003. – 429 с.

5. Пентилюк М.І., Іващенко О.В. Українська мова: підручник-комплект. - К.: Ленвіт, 2001. - 325 Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. – 4-те вид., стер. – К.: Вища школа, 2003. – С.312 – 321.
6. Загнітко А. П. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс). Ч.1: Навч.посібник. К.:ІЗМН, 1996. – С.24 – 37.
7. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч.посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 452 –465.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Підручник. – К.: Академія, 2004. – 31 – 41.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте типи односкладних речень.
2. Висвітліть внесок мовознавців у вивчення односкладних речень.
3. Які конструкції належать до дієслівних односкладних речень?
4. Чим різняться у структурі означено-особові, неозначено-особові та узагальнено-особові речення?
5. Назвіть типи безособових речень за способом вираження в них головного члена. Проілюструйте прикладами.
6. Назвіть основні типи інфінітивних речень за структурою головного члена.

Практичне заняття 11-12-13.

Поняття про неповні і незакінчені речення. Слова-речення.

Загальна характеристика неповних речень. Погляди мовознавців на неповні речення. Типи неповних речень. Поняття про слова-речення. Різновиди слів-речень. Незакінчені речення. Порядок слів у простому реченні (прямий, зворотний, інверсійний).

План

1. Неповні і незакінчені речення. Слова-речення. Загальна характеристика неповних речень.
2. Погляди мовознавців на неповні речення.
3. Типи неповних речень.
4. Слова-речення.
5. Їх різновиди.

Література

1. Іваницька Н.Л. Синтаксис простого речення. Складні випадки аналізу: Навч.-метод, посібник. - К.: Вища школа, 1969.
2. Коцюбинська Н.М., Коцюбинська А.І. Українська мова: Фонетика. Лексика. Будова слова. Словотвір. Морфологія. Синтаксис. - Харків, 2001. - 70 с.
3. Мельничайко В.Я. Види мовного розбору. Українська мова. Довідник. - Тернопіль: Богдан, 1997. - 120 с.
4. Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я., Козачук Г.О., Леута О.І., Лобода В.В. Сучасна українська літературна мова. Посібник. К.: Вища школа, 2003. – 429 с.
5. Пентиліук М.І., Іващенко О.В. Українська мова: підручник-комплект. - К.: Ленвіт, 2001. - 325 Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. – 4-те вид., стер. – К.: Вища школа, 2003. – С.312 – 321.
6. Загнітко А. П. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс). Ч.1: Навч.посібник. К.:ІЗМН, 1996. – С.24 – 37.
7. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч.посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 452 –465.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Підручник. – К.: Академія, 2004. – 31 – 41.

Лабораторна робота №3

1. Обґрунтуйте поняття «неповне речення».
2. У чому полягає основна граматична ознака неповного речення.
3. Як називаються неповні речення залежно від контексту та ситуації?
4. За якою визначальною ознакою – граматичною, семантичною чи функціональною – доцільно поділяти на неповні речення на різні типи, групи?
5. У чому, на ваш погляд, полягає стилістична доцільність використання неповних речень?

Змістовий модуль III. Просте ускладнене речення

Практичне заняття 14-15.

Просте ускладнене речення однорідними та неоднорідними другорядними членами речення.

Погляди мовознавців на природу простих ускладнених речень. Речення з однорідними членами. Однорідні і неоднорідні означення. Роль сполучників щодо вираження смислових відношень між однорідними членами речення. Конструкції що не є однорідними членами речення. Координація присудка з однорідними підметами. Розділові знаки між однорідними членами речення. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Розділові знаки у реченні з узагальнювальним словом. Речення ускладнені звертанням. Засоби вираження звертання.

План

1. Поняття про просте ускладнене речення.
2. Речення з однорідними членами.
3. Однорідні й неоднорідні означення.
4. Роль сполучників щодо вираження смислових відношень між однорідними членами речення.
5. Координація присудка з однорідними підметами.
6. Розділові знаки між однорідними членами.

7. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення.
8. Розділові знаки в реченні з узагальнювальним словом.
9. Погляди мовознавців на звертання. Розділові знаки при звертанні.

Література

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. К., 1983. – С. 78 – 101.
2. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць. - Чернівці, 1999. – С.47.
3. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. – К., 1973.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. – Донецьк., 2001. – С.94 – 108.
5. Іваницька Н. Л. Синтаксис простого речення. Складні випадки аналізу. – К., 1989.
6. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – С.80 – 100.
7. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 481 – 516.

Питання для самоконтролю

1. Як у синтаксичній теорії трактується термін ускладнене речення.
2. Які прості речення належать до ускладнених.
3. Поясніть значення терміна «напівпредикативність».
4. Що дозволяє визначити напівпредикативність в ускладнених реченнях. Обґрунтуйте відповідь.
5. Як розрізнити однорідні й неоднорідні означення?
6. Які члени речення можуть бути однорідними?
7. Які слова називаються узагальнювальними?

8. Навести приклади речень з однорідними членами, з якими вживаються узагальнювальні слова.
9. Чим може виражатися звертання? Яка форма допомагає йому виступати художнім засобом?
10. Як відрізнити звертання від підмета? Наведіть приклади.
11. Які розділові знаки ставляться у реченнях зі звертанням.
12. Підготуйте лінгвістичне повідомлення «Звертання».

Практичне заняття 16-17.

Речення із вставними і вставленими конструкціями

План

1. Речення з відокремленими членами.
2. Погляди мовознавців на речення з відокремленими другорядними членами.
3. Відокремлені означення.
4. Відокремлені прикладки.
5. Відокремлені додатки.
6. Відокремлені обставини.
7. Речення із вставними і вставленими конструкціями.
8. Вставні слова, словосполучення і речення.
9. Вставлені компоненти.
10. Розділові знаки при відокремлених означеннях і прикладках.
11. Розділові знаки при відокремлених обставинах.
12. Розділові знаки при відокремлених додатках.
13. Уточнювальні члени речення слова і розділові знаки при них.

Література

1. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – С.34 – 49.
2. С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Сучасна українська мова. Синтаксис. – К.: Вища школа, - 2005. – 50 – 58.

3. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. – Донецьк., 2001. – С.94 – 108.
4. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. – К., 1986.
5. Вихованець І. Р. Граматики української мови: Синтаксис. – К., 1993. – С.41 – 48.
6. Слинько І. І. Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. – К., 1994. С. 69 – 166.
9. Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч.посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 481 – 516. Вихованець І. Р. Граматики української мови: Синтаксис. – К., 1993. – С.41 – 48.
10. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За ред.. І. К. Білодїда. – К., 1973. – С. 374 – 384.
11. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис /За ред.. О. Д. Пономарїва. – К., 1994. – С. 82 – 120.

Лабораторна робота №4

1. Назвіть мовознавців які першими досліджували відокремлені другорядні члени речення.
2. З'ясуйте погляди А. Загнітка щодо речень з відокремленими другорядними членами.
3. Поясніть умови відокремлення або не відокремлення означень.
4. Чи можуть бути відокремлені підмети і присудки?
5. Чим відрізняються відокремлені обставини від звичайних обставин?
6. Чим відрізняється відокремлена прикладка від звичайної?
7. Яке значення мають речення з відокремленими членами у діловому та науковому стилі?
8. Від яких членів речення залежать відокремлені додатки?
9. Які ще частини мови, крім іменників, можуть вживатися у ролі звертань?
10. Підготуйте лінгвістичне повідомлення «Відокремлені уточнювальні члени речення».

VIII семестр

Змістовий модуль IV. Складне речення. Засоби зв'язку складного речення

Практичне заняття № 1-2.

Типи складнопідрядних речень за синтаксичними відношеннями.

План

1. Складне речення як синтаксична одиниця.
2. Проблеми дослідження складного речення.
3. Засоби поєднання частин складного речення.
4. Формально-синтаксична структура складного речення
5. Семантико-синтаксична структура складного речення і її взаємозв'язок з формально-синтаксичною структурою.
6. Комунікативна організація складного речення.
7. Класифікація складних речень.
8. Складне речення і об'єднання речень.
- 9.

Література

1. Сучасна українська літературна мова: Підручник /М.Я.Плющ, с.П. Бевзенко, Н.Я.Грипас та ін.; За ред. М.Я. Плющ. – 4-те вид., стер. – К.: Вища шк., 2003. – С.367-371.
2. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К.: Либідь, 1993. - С. 279-282.
3. Загнітко А.П. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс). Ч. 1.: Навч. Посібник. – Київ: ізн., 1996. – С. 5-11.
4. Караман С.О., Караман О.В., Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навч. Посібник. – К.: КМПУ і. Б.Д. Грінченка, 2005 – С. 4-13.

Лабораторна робота №1

1. Поясніть якою сукупністю ознак характеризується складне речення.
2. Яке складне речення називається двокомпонентним?
3. Яке складне речення називається багатоконпонентним? Наведіть приклади.
4. Назвіть засоби поєднання предикативних частин складного речення в одне ціле.
5. З'ясуйте порядок розміщення предикативних частин у складному реченні.
6. Поясніть, чим відрізняється просте речення від складного.
7. Підготуйте лінгвістичне повідомлення, в якому охарактеризуйте комунікативну організацію складного речення, її співвідношення з формально-синтаксичною і семантико-синтаксичною.
8. Підготуйте узагальнювальну таблицю, в якій виокреміть формально-синтаксичну і семантико-синтаксичну структуру та їх рівні.

Практичне заняття 3-4.

Складнопідрядні речення нерозчленованої структури та його різновиди

План

1. Типи складнопідрядних речень.
2. Складнопідрядні речення з підрядними приіменниково-означальними.
3. Складнопідрядні речення з підрядними займенниково-означальними.
4. Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними.
5. Розділові знаки в складнопідрядних реченнях.

Література:

1. С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Сучасна українська мова. Синтаксис. – К.: Вища школа, - 2005. – 50 – 58.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис. – К., 1993. – С.41 – 48.

3. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. – Донецьк., 2001. – С.94 – 108.
4. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. – К., 1986.
5. Караман С. О., Караман О. В., Дика Н. М. Сучасна українська літературна мова: Навч. Посібник.- к.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2006.- С. 4-17
6. Слинько І. І. Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. – К., 1994. С. 69 – 112
7. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За ред.. І. К. Білодіда. – К., 1973. – С. 374 – 384.
8. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис /За ред.. О. Д. Пономарїва. – К., 1994. – С. 82 – 120.
9. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч.посїбник. – К.: Літера, 2000. – С. 481 – 516. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис. – К., 1993. – С.41 – 48.

Практичне заняття 5-6.

Проблема класифїкації складнопідрядних речень розчленованої структури

План

1. Складнопідрядні речення з підрядними місця.
2. Складнопідрядні речення з підрядними причини.
3. Складнопідрядні речення з підрядними порівняльними.
4. Складнопідрядні речення з підрядними способу дії.
5. Складнопідрядні речення з підрядними допустовими.
6. Складнопідрядні речення з підрядними наслідковими.
7. Складнопідрядні речення з підрядними супровідними.

Література

1. Іваницька Н.Л. Синтаксис простого речення. Складні випадки аналізу: Навч.-метод, посібник. - К.: Вища школа, 1969.
2. Коцюбинська Н.М., Коцюбинська А.І. Українська мова: Фонетика. Лексика. Будова слова. Словотвір. Морфологія. Синтаксис. - Харків, 2001. - 70 с.
3. Мельничайко В.Я. Види мовного розбору. Українська мова. Довідник. - Тернопіль: Богдан, 1997. - 120 с.
4. Нагіна В.О., Олексенко В.П., Тихоша В.І. Структура складного речення в сучасній українській літературній мові. Посібник. – Херсон: Просвіта, 2001. – 147 с.
5. Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я., Козачук Г.О., Леута О.І., Лобода В.В. Сучасна українська літературна мова. Посібник. К.: Вища школа, 2003. – 429 с.
6. Пентилюк М.І., Іващенко О.В. Українська мова: підручник-комплект. - К.: Ленвіт, 2001. - 325 с.
7. Плиско К.М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. – Харків, 1992.
8. Слинько І.І., Гувайнюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. – К., 1994.
9. Шульжук К.Ф. Складне речення в українській мові. Посібник. – К., 1981.
10. Шульжук К.Ф. Складні багатокомпонентні речення в українській мові. – К., 1986

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні структурні особливості складнопідрядних речень.
2. Які типи складнопідрядних речень належать до речень нерозчленованої структури. Наведіть приклади.

3. Які типи складнопідрядних речень належать до речень розчленованої структури.
4. Поясніть відмінність складнопідрядних речень розчленованої та нерозчленованої структури.
5. Складіть діалоги на тему: «Складнопідрядні речення з підрядними місця, часу, причини, умови, мети, способу дії».
6. Поясніть розділові знаки в складнопідрядних реченнях.

Практичне заняття 7-8-9. Поняття про складнопідрядні речення розчленованої структури та нерозчленованої

План

1. Поняття про складнопідрядні речення розчленованої структури.
2. Складнопідрядні речення з підрядними часу.
3. Складнопідрядні речення з підрядними умови (речення з умовними семантико-синтаксичними відношеннями, речення з умовно-часовими семантико-синтаксичними відношеннями, речення з умовно-причиновими синтаксичними відношеннями, речення з умовно-допустовими семантико-синтаксичними відношеннями).
4. Поділ складнопідрядних умовних речень за модальністю.
5. Складнопідрядні речення з підрядними мети.

Література

1. Бевзенко С. П. Структура складного речення в українській мові. – К., 1987.
2. Кулик Б. М. Курс сучасної української мови: Синтаксис. – К., 1965. – ч.2.
3. Шульжук К. Ф. Складні елементарні і багатокomпонентні речення//Лінгвістичні студії. Збірн. Наук. Праць. – Донецьк, 1996. – Вип. №2.

4. Караман С. О., Караман О. В., Дика Н. М. Сучасна українська літературна мова: Навч. Посібник.- к.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2006.- С. 50 – 60.
5. Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я., Козачук Г.О., Леута О.І., Лобода В.В. Сучасна українська літературна мова. Посібник. К.: Вища школа, 2003. – 429 с.
6. Пентиліук М.І., Іващенко О.В. Українська мова: підручник-комплект. - К.: Ленвіт, 2001. - 325 с.

Лабораторна робота №2

1. Складнопідрядні речення розчленованої структури.
2. Як поділяються за значенням у структурно-семантичній класифікації складнопідрядні речення з підрядними часу?
3. Чому в структурно-семантичній класифікації ці конструкції віднесено до нерозчленованих?
4. У чому специфіка складнопідрядних речень з підрядною частиною умови? Охарактеризуйте різновиди цих конструкцій.
5. Які складнопідрядні речення мети є односуб'єктними, а які двосуб'єктними?

Змістовий модуль V.

Безсполучникові складні речення.

Практичне заняття 10-11 Проблема статусу безсполучникових та безсполучниково-сполучникових речень

План

1. Структурно-семантичні типи безсполучникових речень.
2. Значеннєві відношення між частинами безсполучникових складних речень.
3. Засоби синтаксичного зв'язку в безсполучникових складних реченнях.

4. Питання про семантико-синтаксичне співвідношення між в безсполучниковими і складносурядними та складнопідрядними реченнями.

Література:

1. Бевзенко С.П. Структура складного речення в українській мові. – К., 1987.
2. Дорошенко С.І. Безсполучникові складні речення. //УМЛШ. – 1980. - №5 (законспектувати).
3. Дорошенко С.І. Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові. – Х., 1980.
4. Дорошенко С.І. Складні безсполучникові речення як окремий тип складних конструкцій. // Мовознавство. – 1987. – №1.
5. Сидоренко В.С. Дидактичний матеріал до теми «Безсполучникові складні речення». //УМЛШ. – 1983. – №7.
6. Слинько І.І., Гувайнюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. – К., 1994.-С. 296-415
7. Шульжук К.Ф. Складне речення в українській мові. Посібник. – К., 1981.- С 374-384
8. Шульжук К.Ф. Складні багатокомпонентні речення в українській мові. – К., 1986.-С 340-406.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає проблема визначення статусу складних безсполучникових речень?
2. Охарактеризуйте складні безсполучникові елементарні речення.
3. Охарактеризуйте безсполучникові багатокомпонентні речення.
4. Опишіть різновиди складних неелементарних безсполучникових речень.
5. У чому специфіка складних безсполучникових речень з однорідними та неоднорідними частинами?

Практичне заняття 12-13-14.

Класифікація складних речень із сурядністю та підрядністю

План

1. Контаміновані складнопідрядні багатокomпонентні речення.
2. Класифікація складних речень із підрядним і сурядним зв'язком.
3. Складні речення із сурядністю і підрядністю.
4. Складні речення із підрядністю і сурядністю.
5. Період.

Література:

1. Бевзенко С.П. Структура складного речення в українській мові. – К., 1987.
2. Шульжук К.Ф. Складні багатокomпонентні речення в українській мові. – К., 1986.
3. Шульжук К.Ф. Складні речення з супідрядністю. //Укр. Мовознавство. – 1985. – Вип. 13 (законспектувати).
4. Шульжук К.Ф. Складні речення з різними видами зв'язку. //УМЛШ. – 1987. - №7 (законспектувати).
5. Слинько І.І., Гувайнюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. – К., 1994.-С. 277-387.

Лабораторна робота №3-4

1. Які конструкції характеризуються як складні речення з різними видами зв'язку?
2. Обгрунтуйте погляди мовознавців на статус цих структур.
3. У чому виявляється багатомірність структури складних конструкцій із підрядним і сурядним зв'язком?
4. Охарактеризуйте основні різновиди складних конструкцій з сурядністю і підрядністю. Чому, на вашу думку ця модель є найоб'ємнішою серед багатокomпонентних структур?

5. Які специфічні особливості складних речень з підрядністю і сурядністю. Охарактеризуйте різновиди цих конструкцій.

Змістовий модуль VI. Складні синтаксичні конструкції

Практичне заняття 15.

Пряма мова та розділові знаки при ній. Засоби вираження непрямої мови. Основи української пунктуації у складнопідрядному та складносурядному реченні

План

6. Поняття про пряму мову.
7. Непряма мова.
8. Невласне пряма мова.
9. Діалог.
10. Цитата.
11. Розділові знаки при прямій мові та цитатах. Розділові знаки в діалозі (полілозі). Питання про текст як об'єкт синтаксично-комунікативного аналізу.
12. Питання про складне синтаксичне ціле як синтаксичну одиницю і компонент тексту.
13. Поняття про текст. Будова тексту.
14. Сутність тексту і його особливості.
15. Принципи української пунктуації
16. Система розділових знаків та їх основні функції.

Література

1. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін., За ред., М. Я. Плющ. – 4-те вид., стер. – К.: Вища школа, 2003. – С. 356 – 368.

2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. – Донецьк., 2001. – С.72 – 85.
3. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посіб. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – С. 7 – 17.
4. Караман С.О., Караман О.В., Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навч. Посібник. – К.: Літера, 2000. – С.665-670.
5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови. – К., 1995. – 298 с.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. –К.: Видав.центр «Академія», 2004. – 408 с.

Питання для самоконтролю

1. Що називається прямою мовою? Наведіть приклади.
2. Чим відрізняється невласне пряма мова від прямої?
3. Які граматичні й структурні особливості відрізняють пряму мову від непрямої?
4. Чи може супроводжуватися діалог словами автора?
5. Що називається цитатою? У яких стилях мовлення найчастіше вживаються цитати?
6. Поясніть вживання розділових знаків при прямій мові, діалозі (полілозі) та цитатах.
7. Що таке складне синтаксичне ціле? Як воно утворюється?
8. Як оформлюється складне синтаксичне ціле інтонаційно?
9. Охарактеризуйте складне синтаксичне ціле з різними видами зв'язку.
10. Назвіть основні три частини тексту.
11. З чого складається текст?
12. Чи завжди збігається кількість абзаців із основними частинами?
13. Дайте характеристику будови тексту.
14. Назвіть основні етапи мовного аналізу художнього тексту.
15. Яке значення пунктуації?
16. Як формувалася українська пунктуація?

17. Охарактеризуйте роздільні і видільні розділові знаки.

18. Які основні функції розділових знаків?

19. Розкрийте особливості пунктуації в текстах різного функціонального призначення.

VI. Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Прочитайте подані тексти, виділіть синтаксичні одиниці (словосполучення, прості речення, надфразні єдності) та схарактеризуйте їх структурні і семантичні особливості. Визначте двоскладні речення, схарактеризуйте, якими частинами мови виражені головні члени.

Варіант 1.

Знову витьохкують солов'ї

Асоціативна замальовка

Весна вповні!

Сидимо в бабусиному садочку, мовчимо, бо слухаємо, як гудуть бджоли й чудернацько витьохкують соловейки, як дихає теплом і свіжістю земля.

— Бабусенько. А скажіть, чи завжди солов'ї так красиво співають?

— Так, дитино... Правда, кожна людина по-своєму відчуває неповторність їхнього співу...

— А ви, моя рідненька, мабуть, щось сумне пригадали? Сумне, сумне... Війну я згадала, хоч і маленькою була — шостий рік мені йшов, коли велике лихо з'явилося на нашій землі.

Літо було, а як же тоді витьохкували солов'ї! Родина наша жила бідно, але дружно й щасливо. Тато мій Іван Васильович був гарним хліборобом: землю любив і працю на ній. Мама Устина Михайлівна завжди про щось клопоталася, адже четверо дітей на її руках. Найстаршому сину Івану сімнадцятий ішов, Федькові — десятий, а наймолодшому Михайликові тільки рік виповнився...

Варіант 2.

Я чую дощ

Філософський етюд

Я чую дощ... Я чую — плаче небо. А може, плачу я? Душа? Моя душа. Чого б я плакала — весна, сповнене сонцем усе життя, життя усіх, та не моє. Я чую дощ... І краплями по склу течуть у небуття мої думки. Течуть... змиваючи зі скла сумління, прозорого, з пам'яті частинки мене. Куди понесе їх течія, бурхливий потік минулого? Віднесе, можливо, туди, де згадаю, зрозумію, що минуле — то моє майбутнє, там я, але інша я, не така, якою бачу себе в дзеркалі, а така, яку бачу за ним, десь глибше, в задзеркаллі... воно промчить, наче завірюха, і зникне безвісти, власне там, звідки і прийшло — з небуття.

Варіант 3.

Фесрія ночі

Пейзажний етюд

Ніч... Темна, тиха, весняна... Вона окутала місто легкою, шовковою ковдрою. Укрила небесний купол маревом весняного туману, ніби обтягнула небо прозорою тканиною. Де-не-де ця тканина прорвалася, і через неї видніються сонячні проміння — зірочки.

Ніч-господиня тихо пролітає містом. Гойдає тонкі берізки, співає їм колискові. Уже не мерехтить світло в жодному віконці. Усе спить..

На небо неквапно викотився небесний господар — місяць. Блідий, ледь помітний, він оглядає свої володіння. Чує, як сонні трави щось тихо шепочуть. Як тремтячі осики перегукуються в п'їтьмі, а нічна роса лунає тисячами дзвіночків. Задоволений місяць спокійно зайшов за хмару й тихенько слухав її солодку мову.

Завдання 2. *Доберіть з художніх текстів по чотири приклади синтаксичних одиниць різних рівнів. З'ясуйте особливості їх граматичного значення та граматичної форми.*

Завдання 3. Проаналізуйте подані групи словосполучень за їх лексичним і граматичним значенням та будовою. Складіть схеми словосполучень.

Варіант 1. Рідний край, прочитана книга, ясні далі, моя доля, в синіх скелях, даруйте нам.

Варіант 2. Турбуватися про батьків, вірити в справедливість, являтися у сні, вручати диплом, вірити в справедливість, вивчати мову, потрібен час, моє дитинство.

Варіант 3. Виступ професора, кінець фільму, дехто з учнів, далеко від дому, шум річки, ледве чути, плескіт хвиль.

Завдання 4. Проаналізуйте словосполучення за лексико-граматичним принципом (за морфологічним вираженням головного компонента: дієслівно-субстантивні, дієслівно-ад'єктивні, дієслівно-адвербіальні, дієслівно-інфінітивні, субстантивно-субстантивні, субстантивно-ад'єктивні, субстантивно-адвербіальні, субстантивно-інфінітивні, ад'єктивно-субстантивні, ад'єктивно-адвербіальні, ад'єктивно-інфінітивні, адвербіально-субстантивні, адвербіально-інфінітивні, адвербіально-адвербіальні).

Варіант 1. Студент-відмінник, зачарований красою, любити співати, необхідно сказати, незадовго до зустрічі, пізно восени, кава по-турецьки, вода для пиття, прочитаний роман, вкрай стурбований, зустріч віч-на-віч, добре знайомий, крок уперед.

Варіант 2. Мрія про щастя, думати над прочитаним, шлях вперед, здатний здійснити, вміння працювати, узагальнення сказаного, тридцять студентів, багато людей, перше квітня, глибоко інтимний, священна війна, нові звершення.

Варіант 3. Виконати завдання, невігадана історія, сукня із шовку, вищий від брата, приїхати на роботу, попереду всі, завжди на сторожі, добре знайомий, абсолютно безпідставно, зоряна година, береги Дунаю, сувора правда, вибрати квіти, готовий відповідати, пливти озером, читати з натхненням, приїхати під вечір.

Завдання 5. Утворіть словосполучення способом керування з поданими словами.

Варіант 1. Назустріч, дума, слідом, дякувати, здатний, вірний, пісня, вірити, далеко, близько, дорогий, розмова, присягати, радити, мрія.

Варіант 2. Радіти, почуття, турбота, захист, вартий, знайомий, всупереч, виконувати, погляд, хвилюватися, помітний, радий, наодинці.

Варіант 3. Разом, всупереч, бажання, вдячний, шукати, зобов'язаний, добиватися, сподіватися, надія, віра, схожий, наперекір, кований, виховання, погляд, опанувати.

Завдання 1. У якому з рядків подано складносурядне речення?

а) Пливе обабіч шляху жовта і червона пшениця і аж на горбку зупиняється біля озерця рожевого маку (М.Стельмах).

б) Тихо, сонячно і мляво, а дерева гойдаються від верхів'я до самої води, стрибають мов на якомусь фантастичному екрані (О.Гончар).

в) Вузька стежечка щезала часом серед кам'яної пустелі або ховалась під виступом скелі (М.Коцюбинський).

Завдання 2. У якому із складносурядних речень допущено пунктуаційну помилку?

а) Де-не-де біля вирв сивіє безводний полин, або кущиться пахучий чебрець (О.Гончар).

б) Сонце гріло та сяло, і знов у садах сгало чути голосне щебетання птиць та співи соловейків (І.Нечуй-Левицький). в) Це або місяць вирина з хмари, або вільний вітер проноситься лукою, або мороз ударить.

Завдання 3. Прочитайте. З поданих речень утворіть складні речення з різними видами зв'язку. Використайте, де потрібно, сполучники або сполучні слова. Запишіть, поясніть пунктограми.

Варіант I. 1. У лісі ліс виходить з-за куліс. Стоять ансамблі сосен і беріз. І над медовим подихом галявин сміється сонце усміхом білявим. 2. Па Верховині, там, на Верховині гарячі схили в розсипах малин. Гримлять обвали вихрово-левині, аж білий гук долине до долин. 3. Малі озерця блискають незлісно, колише хмара втомлені громи. Поїдемо поговорити з лісом, а вже тоді я можу і з людьми. 4. Стояла груша, зеленів лісочок. Стояло небо, дивне і сумне. У груші був тоненький голосочок, вона в дитинство кликала мене. 5. Переярками та узлісками, по розлитій з весни воді, гуси плавають між берізками, білі-білі, як лебеді. Ані шелесту, ані бризочки, ні далекого шуму коліс. Лиш гусей лебедини низочка огинає струни беріз. (З тв. Л. Костенко).

Варіант II. 1. І чую тишу. І співають птиці. Проходять люди гарні і незлі. В пахучій хмарі дощової глиці стоїть туман, як небо на землі. 2. Заходить сонце за лаштунки лісу. Тополя поклонилась вдалині. Вечірній обрій опустив завісу, - космічний цирк запалює вогні! 3. Над Білою Церквою смуга багряна, і змилені коні аж лука стають. Усі до Богдана і всі од Богдана- із тьми виростають і в тьмі розтають. 4. Гетьман підняв безсонням обпалені очі. Гетьман сидів за похідним столом у шатрі. Троє старшин - у рубцях, у кривавому клоччі -прямо із бою - говорили про бій на Дніпрі. 5. Строкаті ритми вулиць і юрби, дахів похилих старовинні плечі. Над містом розмовляють голуби. Про що, не знаю. Про цікаві речі. (З тв. Л. Костенко).

Варіант III. 1. Ворони каркали у кронах. Світило сонце з висоти. Бруньки мовчати при воронах, що завтра хочуть розцвісти! 2. Ріка заснула в берегах. Село сотається димками. Як чорні черги у снігах, стоять похнюплені паркани. 3. Великі хмари холодом нагусли. Червоне листя падає в гаю. Летять у вирій дуже дикі гуси, а я слонам привіт передаю. 4. Краси такої Змієм не зурочиш. Тут на воді співає очерет. І дикі бджоли ірушевих урочищ у дупла дбають бурштиновий мед. 5. І я,

котрій давно вже все байдуже, уже нічим я сльози не впину. Прощай, Іване, найвірніше друже, шляхетна іскро вічного вогню! (З тв. Л. Костенко).

Завдання 4. Проаналізуйте речення за будовою (прості, прості ускладнені та складні), з'ясуйте відмінності між ними, поясніть розділові знаки.

Варіант I. Слова як люди - у кожного своя історія. Іноді, вживаючи їх, ми й не підозрюємо, який глибокий зміст вони несуть. Одні прийшли до нас, як прийнято казати, з молоком матері інші відкрилися зі сторінок букварів та читанок. Проте є й такі, що входили в нашу повсякденність не за допомогою механічних завдань, словникових запасів чи з уст односельців, - вони народжувалися, закріплювались, а отже й усвідомлювались разом з нами, в міру нашого мужніння. До них належить і слово „Берегиня“.

- А що означає „Берегиня“?

Мати присіла на краєчку ослінчика, усміхнулася - і наче яре сонечко заглянуло в світлицю.

- Берегиня, любий мій синочку, - це наша оселя. Усе, що в ній є, що ми нажили, що
приберегли од своїх батьків та дідусів, чим збагатилися й освятилися - хатнім
пожитком, дітьми, піснею, злагодою чи суперечкою, добрим словом, спогадом у
цій хаті, - все це, щоб ти знав, і с Берегиня...

Берегиня, обереги - наші давні й добрі символи. їхнє генетичне коріння сягає глибини століть. Може, думаю собі, маючи такі прекрасні символи, народ зумів уберегти від забуття нашу пісню й думу, нашу історію і родовідну пам'ять, волелюбний дух... (З журналу)

Варіант II. Викувати троянду не кожний зуміє, і я щоразу повертався до цієї справи як тільки траплялася хвилина Коли я сидів у в'язниці перед довічним

засланням, все допитувався чи хватить віку на моє заслання. І день ішов, і ніч ішла, і днів було без ліку, я збагнув, що вік мій не довший за день, і ще багато залишилось дня на тюремну нудьгу...

... От перед нами, командире, ледве проступає на тьмяно-блакитній високості червона зоря Альдебаран, на сході вона підноситься вище й вище, скоро все сузір'я, вісім видимих зір, іірсютупить на потемнілому небі - гострим кутом, журавлиним ключем вічності. А тоді наді мною горів Південний Хрест я лежав у пустелі Атакама, на шляху до кордону республіки Перу. І в місті Аріка на березі океану я закінчив мою троянду (Ю. Яновський, „Вершники“).

Завдання 5. Визначте та схарактеризуйте засоби, що пов'язують частини складних речень (сполучники, сполучні слова, порядок розташування частин, співвідношення форм присудків, семантична залежність, інтонація тощо.)

Завдання 6. В наведеному тексті знайдіть сполучникові і безсполучникові складні речення, схарактеризуйте смислові відношення між предикативними частинами. Чи можлива в них заміна сполучникового зв'язку на безсполучниковий і навпаки?

Минають роки і сторіччя, відходять у небуття покоління людей, змінюються їхні звичаї, вірування та погляди, а великі мистецькі надбання залишаються, надовго переживають своїх творців, по-новому розмовляють з кожним вікном. Змальовані в них картини життя давно відійшли в минуле, але думи й помисли їх авторів завжди звернені до майбутнього, завжди чарують і надихають нові покоління...

До таких скарбів світового значення належать і творі «ля великою поета українського народу Тараса Григоровича Шевченка.

Недалеко від посивілого у віках Києва, що живе нині новим кипучим життям, на мальовничій, повитій зеленню горі підноситься у височінь бронзова постать поета.

То поблизу Канева, там, де Шевченко мріяв оселитися, на його могилі над Дніпром вдячні нащадки спорудили йому пам'ятник.

Величний монумент видно здалека Коли теплохід повільно пливе срібними хвилями Дніпра, пасажири милуються квітучими пагорбами й мальовничими селами, що розкинулись навколо, і, не відриваючи очей, вдивляються у велетенську статую поета осяяну промінням сонця. Воістину поетичне місце обрано для вічного сну поета!

Задовго до смерті тридцятирічний Шевченко у „Заповіті“, як за традицією називають його славетний вірш, своєю уявою перенісся в майбутнє. Йому здалося, що він стоїть на високому березі Дніпра Безмежні поля біжать вдалину, а внизу шумлять хвилі широкої ріки, здіймаються пінисті гребені і з гулом розбиваються об берег. В гомін дніпрових хвиль вриваються голоси, сповнені гніву й ненависті, - це народ повстав проти своїх гнобителів, порвав кайдани і, вільний, прямує вперед, до нового, щасливого життя...

Завдання 7. Виділіть з тексту складносурядні речення. З'ясуйте семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами цих речень та засоби їх вираження. Учений, письменник, публіцист, організатор і один із провідних авторів прославленої "Енциклопедії наук, мистецтв і ремесел", що підготував уми до Великої французької революції, Дідро торкнувся всіх сфер культурного життя свого часу. Література, театр, живопис - лише одна з багато численних областей, якими він займався як теоретик, частково як практик-драматург, автор рисунків для статей в "Енциклопедії". ! все ж "Салони" - тоненькі томики, що випускалися протягом 1759-1781 років, з періодичністю в два роки, що відповідало періодичності паризьких художніх виставок з цією назвою, не загубилися в лавині його статей, філософських трактатів, повістей, романів, п'єс. "Салони" стали засобом пропаганди нового погляду на світ, світогляду третього стану, що прагнув створити і своє

мистецтво, натхненне демократичною мораллю. Провісником такої естетики став Дніпро.

Син провінційного ремісника, він навчався в провінційному коледжі, готуючись до духовної кар'єри, але, не виправдавши батьківських сподіванок, позбавлений їхньої підтримки, Дені круто міняє свою долю — іде в Париж, вступає на шлях журналістики, боротьби, розплачуючись за політичне і релігійне вільнодумство ув'язненням у Венсенському замку.

З роботи над англійським перекладом народжується грандіозна ідея Енциклопедії, здійснювана Дідро за участю Д'Аламбера, Вольтера, Монтеск'є, Гольбаха з 1751 по 1780 рік. Авторитет Дідро утверджується не тільки в колі однодумців. Він стає одним із володарів дум.

Катерина II листується з Дені Дідро, запрошує в Росію. 1733 року Дідро обраний членом Імператорської Академії наук, Імператорської Академії мистецтв. Його портрет пише Д.Левицький, але цариця не поспішає друкувати, як обіцяла, його твори. (За М. Аласкіним.)

Завдання 8. Перепишіть речення, визначте граматичні центри. Чим забезпечується граматична рівноправність предикативних частин у складносурядних реченнях?

1. Я хочу вернутись, Та стали, мов стіни, літа. І до тебе уже не пускають (Пупі).
2. Самій не трудно збитися в путі, Та трудно з неї збитись у гурті. 3. Може, квіти зійдуть, і настане Ще й для мене весела весна (З тв. Лесі Українки). 4. І серцю дано не бідніти, І думам не дано всихать! 5. Ми ненавидимо чекання - І все життя чогось ждемо. 6. І на вільних полях п свою землю ратай Кине зерна добродійного жига, І красуня дочка той збере урожай, не даючи напасникам мита (Є.Л.). 7. Довженко в усьому поет, і це його виділяє з-поміж багатьох як митця. (Гонч.)

Завдання 9. Проаналізуйте речення, охарактеризуйте сполучники та смислові зв'язки між частинами речення. До якого функціонального стилю вони належать? Який висновок можна зробити?

1. Колись нашу темну хату темрява вкривала, а чужа сусідська хата світлами сіяла. 2. В ньому серце живеє ще б'ється, в ньому кров не застигла живая, а над ним вже кружляє та в'ється птаства хижого чорная згряя. 3. Все тут журливе кругом сеї хати, - та найсмутніші отії кімнати. 4. Душа моя плаче, дума моя рветься, та сльози не ринуть потоком буйним. 5. Прилинув вітер, і в тісній хатині він про весняну волю заспівав, а з ним прилинули пісні пташині. 6. Промчала та буря-негода палка наді мною, але не зломила мене, до землі не прибила. 7. Все то давно знайома пісня міста, але і в ній нові лунали ноти. 8. В темну ніч ми зібрались громадкою йти так поважно, немов у пригоді мали сгати кому, а проте без мети ... 9. Попасти в пекло, може, се й цікаво, але воно занадто вже яскраво описано у Данте. 10. Жіночий голос бринів сльозами, теє промовлявши, зате дитячий, мов злотиста стрілка, з уст вирвався. 11. Та вже нічого, добре буде й так. Затє Орфей не буде рук трудити. 12. Нехай тебе не лицарі там стрінуть, а... все одно, затє ти будеш вільна (з творів Лесі Українки).

Завдання 10. Випишіть складносурядні речення, встановіть, чим вони відрізняються від простих і від інших типів складних речень.

1. Земля не може жити без сонця, а людина без щастя (М.Ст.). 2. Хто давне пом'яне, той лиха не мине (Н. тв.). 3. Хуртовина гуде, замітає стежину людині, а людина торує свій слід, не зважає на сніг (П.В.). 4. Добра слава з добрим словом - давні побратими, і сміється веселково правда поміж ними (А.М.). 5. Стоїть Тарас на райдузі дніпровій, а ми в сім'ї великій, вольній, новій співаємо безсмертний "Заповіт" (Ц.Л.). 6. Чи то музики грать не вміли, чи він до танців не мастак (В.Буд.). 7. Сонце, підіймаючись над мерехтливим горизонтом, кидає золотисте проміння на обвітрені прибережні тороси, і вони спалахують сліпучими вогниками (І.Г.). 8. Палають

полум'ям багряним каштани, клеїш, явори, і спроквола повзуть тумани з Дніпра, по кручах, догори (Л.Д.). 9. Сталеве небо, і дерева голі, і плине прохолода від води. (П.Ребро).

Завдання 11. Розгляньте складносурядні речення протиставного значення. Поясніть, як таке значення створюється; зверніть увагу на структуру цих речень.

1. Сонце високо над нами, та вже стеляться ланами золоті покоси (П.Біба). 2. Одні про труд лише шумить, а інший ділом світ дивує (П.С.). 3. Нове життя стрічалося в штики, але ж і захищалося штиками (Є.Л.).

Завдання 12. Проаналізуйте значення і структуру складносурядних речень із сполучником а. Встановіть, у яких реченнях цей сполучник має протиставне значення, в яких - зіставне. Чим відрізняються зіставні відношення від протиставних?

1. Із гілочки зросла в пісках верба, а з пісні в світі виросло безсмертя (Є.Л.) 2. Ліворуч за курсом skute кригою море, а праворуч бовваніє гірське пасмо (І.Г.). 3. Пестила мрію про землю, а земля встала проти неї ворожа, жорстока, збунтувалась і втекла з рук. (М.К.). 4. Вдалині синіми смугами виднілися довжанські ліси, а ближче із густих чагарів проступало білими хатами село Ступки (ІІГ.). 5. Була тільки п'ята година, а навкруги вже сутеніло (О.Г.).

Завдання 13. Розгляньте структуру і засоби оформлення складносурядних речень розділового значення. Які різновиди розділових відношень тут представлені?

1. Де-не-де біля вирв сивіє безводний полин або кущиться пахучий чебрець (О.Г.). 2. Чи то весни колиска запашна мене гойдала в чисті небозводи, чи, може, хто з благословенним словом до мене в душу стиха нахилився. (М.Вішр.). 3. Чи блищить ріка глибока, чи шумить під вітром сад, чи рум'янить вітер щоки у

колгоспівських дівчат (В.С.). 4. Чи то цвіт біліється рясний, чи з-під хустки сивина вдовина? (Т.К.). 5. Або розумне казать, або зовсім мовчать (Н.тв.).

Завдання 14. Проаналізуйте значення, будову і засоби зв'язку в складносурядних реченнях, віднесіть кожне з них до певного різновиду. Поставте розділові знаки і поясніть вживання їх.

1. По воді то мерехтіли срібні персні то котилися хвилями смуги і з тихим плюскотом пропадали в прибережнім ситняку (М. Ст.). 2. Вже й пісня дитинства закінчена й перші мрії дамкою пронеслись але образ русявої дівчини до сьогодні я в серці проніс. (Б.О.). 2. Спочатку чути тільки шерех а потім гул а потім грім і вже дрижить від хвилі берег і скаче блискавка на нім! (П.Ребро). 3. Проходять роки і цілі віки минають а світу стояти і цвіту завжди цвісти (Є.Л.). 4. Ось вітер шарпнув хмару лісу щосили а блискавка яструбом кинулась з висі і дуб розгорнув над берізкою крила (МЛП). 5. І пройдуть літа прозорі, і зміняться знову люди а тільки кохання вірне незмінним довіку буде (Є.Л.). 6. Запахла осінь в'ялим тютюном та яблуками та густим туманом і свіжі айстри над піском рум'яним зоріють над одчиненим вікном (М. Рил.). 7. Дівчина троянди поливала і кудись котилась хмар навала і сміялась осінь за вікном (В.Сосюра). 8. То заблищить у небі одинока зірка то засвітяться контури сизуватої хмари (А.Ш.). 9. А маги хоче научати так соловейко не дає (Шевче.). 10. Вітер, неначе парубок у танці, на всі боки обертав кожухарку-метелицю і вона, широко розкинувши поли кожуха, то захлинатась жагучим потаємним шепотом, то лютилась, мов звірина, і водночас, як їй манулось, розтрушувала обметувала, розкублювала над землею холодну вовну (М.Ст.).

Завдання 15. Визначте в складносурядних реченнях синтаксичні відношення.

1. Моя любов чолом сягала неба, а Гриць ходив ногами по землі (Л.Кост.). 2. З далекого краю Лелеки летіли, Та в одного лелеченьки Кирилонька зомліли (Д.Павл.). 3. Усе іде, але не все минає над берегами вічної ріки (Л.Костенко). 4. Чи для вас немає

зелені в лісах, чи для вас не сяє сонце в небесах? (І.Фр.). 5. Людина смертна, а народ безсмертний - завдяки своїй мужності, незламності, волі до перемоги (Є.Гуц.). 6. А падолист іуде і дзвенить, і всі стежки тепер лежать у золоті листу (М.Ст.). 7. Безперервно співають птахи, і простір довкола пронизаний їхніми весняними голосами (Є.Гуц.). 8. Пройшла гроза, і ніч промчала, і знову день шумить кругом (М.Рил.). 9. Сонце повільно котилося у високому небі, і його жаркі промені безжально палили поріділий степ (Ю.Мушк.). 10- Місяць сипав на землю холодне сріблясте проміння, і від того світла роса на густій пониклій ковилі переливалася і ряхтіла (В.Мал.).

Завдання 16. У наведених реченнях підкресліть сполучники сурядності. З'ясуйте, в яких випадках вони сполучають члени речення, а в яких - предикативні частини складного речення.

1. Чи то людина зітхає, як річка, чи річка, як людина (М.Ст.). 2. Промчала та буря-негода палка наді мною, Але не зломила мене, до землі не прибила, Я гордо чоло підвела, І очі, омиті сльозами, тепер поглядають ясніше, І в серці моїм переможнії співи лунають (Леся Українка). 3.Розвивайся й далі, мово наша рідна, І про нас нащадкам вістку донеси (Піде). 4.Треба любити що робиш, і тоді труд, навіть найважчий, підноситься до творчості (М. Горький). 5.А Прометей приніс вогню людині - й багато що змінилося у світі (Бровч.). 6.Мікроби страху - убиває глузд, але живе носій їх - боягуз (Тар.). 7.Може, квіти зійдуть - і настане ще й для мене весела весна (Леся Українка). 8.Не з початку - з фіналу почни, І початок розкриється, наче долоня (Олійн.). 9.У залі сішлахнуло світло, і впала дивна тиша (Ю.Б.).

Завдання 17. Проаналізуйте складносурядні речення відкритої структури. В яких реченнях передається значення суміжності дій або явищ, а в яких передано опис віддалених подій, зближених тематично? Якими засобами передається їх одночасність чи часова послідовність?

1. Сиділи ми в садку, там саме зацвітало, і сипався з каштанів білий цвіт (З та. Лесі Українки). 2. Весела душа моя, і світ мені милий, і таке в світі гарне все, таке красне (Марко Вовчок). 3. Ось кроки зупинились, і в чийсь руці брязнув ланцюг, і двері відчиняє круглолиця красуня (М.Ст.). 4. Було трохи незручно сидіти за низькуватими партами, та водночас і приємно. Ніби до тебе вернулися школярські літа, і ти слухаєш мудре слово вчителя, вбираєш у серце нові знання, і світ ширшає: перед тобою (І.Ц.). 5. Там, у вікні, і усміх і роса, і не смеркають з роду в рід народи, І сходить день, мови сходить врода... А над усім - ці світлі небеса (Світл.). 6. Хоч пісня стара, але як величаво звучала вона після довгих боїв (Піде). 7. Про людей слід судити з того, в чім вони мали успіх, а не з того, в чім вони зазнали невдачі. Боєць з хибами - все-таки боєць, а муха без хиб - всього лише бездоганна муха (Довж.). 8. Ми славим в одах вогнище святе, Та всіх пускають до нього ще нам рано: Адже вогонь, що викрав Прометей, Спалив колись великого Джордшо (Олій.).

Завдання 18. Знайдіть складносурядні речення закритої структури, які допускають включення другого сполучникового зв'язку, вкажіть, який відтінок у значення вносить другий сполучниковий елемент (наслідку-висновку, протиставно-допустове, протиставно-компенсуюче, обмежувальне, єднально-ототожнююче, єднально-доповнююче).

1. Не важко бути знаменитим, а тільки важко стати ним (П. Синг.). 2. Батько трохи весла не випустив і, вже на що був хоробрий, а теж засмутився і сидів нерухомо... (Довж.). 3. Все було там нове й цікаве, тому й закарбувалося в пам'яті назавжди (В.М.). 4. Писалось добре й на колесах, і в позахмарній висоті, Та все ж таки дніпрові плеса - Мої скрижалі золоті (Бровч.). 3. Хочеться мені хоч одним оком поглянуть ще на Італію, а також хочеться побути на селі (Коц.)

Завдання 19. Схарактеризуйте складносурядні речення з градаційними та пояснювальними відношеннями. Сполучники підкресліть. У яких випадках градаційні відношення передаються двобічним зв'язком, а в яких - однобічним?

1. Правда, докладної біографії Лесі Українки нема й досі та й надбано в цьому напрямку дуже мало, однак і те, що вже зроблено, рішуче спростовує думку про неможливість написання такої біографії (А. Кос). 2. Ім'я співака знають у всіх куточках нашої Батьківщини, та й за кордоном багато людей зачаровані українською піснею, яку почули з Миколиних уст (О.Білаш). 3. Робота в художніх ательє Берліна не пройшла марно. Не тільки в малярській роботі О.Довженка міцно позначилися пильні й уперті студії його в німецьких митців, але й в кіно він приніс із собою сталу художню культуру... (Баж.). 4. Вільний час треба проводити змістовно, та й треба не тільки думати про вільний час (З іаз.). 5.Поганий день: не то щоб скучно, а якась апатія, пригнобленість (Коц.). 6.Серце має власний автоматизм, тобто воно може скорочуватися без діяння зовнішнього фактора (З журн.). 7. Вона настирливо з гобою говорила, та й їй далась пелегао та розмова (Лєся Українка).

Завдання 20. Розставляючи пропущені розділові знаки, переписіть речення із сполучником / (й) у такій послідовності: а) складносурядні речення; б) складносурядні речення із спільним другорядним членом або спільною підрядною частиною; в) прості речення з однорідними присудками.

Вставте, де потрібно, пропущені букви, апостроф, розкрийте дужки.

Варіант I. 1 .Ущухнуло море і хвилі вляглися (Є.Гр.). 2. На очах згорталося листя вільхи і вис.хала, мов на в...легене...кій черені, висока болотяна трава (Ю.З.). 3. Сонце йому отьмар...лось і світ пот...мнів (С.В.). 4. Пр...гадалось малярство мрії і з нутра стала підійматись якась могутча міцна сила (С.В.) 5. Ось ранок синім возом їде і сонця сніп в с.ло в...зс (Б.-І.А.) 6. Саме тут на біл...вагому обрії неба виник з темної пелени Дніпра Монастирс...кий острів і проти нього над скелями Дніпра визначилась біленька хатина старого Глоби (А.К.). 7. Вже червоніють помідори і ходить осінь по траві (М.Р.). 8. Вітер стих і чистий свіжий сніг сріблом сявав під блакитним наметом неба (М.К.). 9. Зараз тільки сухе бадил...я стовбурчилось на городі та стр...міло соня...ничиння (О.Д.). 10. Повергає хлопець голову і на одному з сухих д...рев бачить

наряджену в шовк і дорогий оксамит з (синьо) зеленими переливами пташку (Ю.З.).
11. Ось лапата рука зач...пила його за голову й зразу обтрусило всього снігом (П.М.).
12. За хвилину двері рвучко розчахнулися і на порозі з...явився д...ректор (Ю.С.). 13.
Зв...ртаємо на вулицю з трамвайною колією і нас наздог...няє вангаж...вка (В.Ш.). 14.
Від куща падає тінь і розсіваються приємні запахи (У.С.). 15. Ч...рне ворон...я сідало
ір...мадами на сніг і знов здіймалися з місця (М.К.). 16. Потім почали т...кти річечки
по вул...цях і стала парувати земля на сонечку (В.В.). 17. Нове століття вже на
видноколі і час новітню створює красу (Л.К.). 18. Кружляє листя і не чутно кроків
(Л.К.).

Варіант II. 1. Сонце мабуть упл...vlo за обрій і в лісі ходив уже важкий
присм...рк. 2. У кожній хаті було ро...чинено скриню й повибрано з неї одіж на
підводу. 3. Грає сонне з горщика і весело виблискують гори гончарського добра. 4.
До слобожанських Млинків підійшли могутні ліси (П,п)Полтавщини і за три верстви
зупинилися, 5. За вікном ішли росяні ранки і надали перламутри, 6. Там за одрої-ами
сизого бору спалахують блискавиці і накипають і піняться гори. 7. Час ішов дуже (по)
волі і якась година здавалася матері за цігу вічність. 8 . За сараєм палахкотять
бл...скавиці й чути гуркіт задуіпен...ого грому. 9. Тільки щетин...ики уважно
розглядали свій крам у скриньках іще закликали до себе налакан...ий народ. 10.
Порт...ера розвинулась і в мій каб...нет увійшло двоє. 11. (У) мить підскачів вартовий
і через (пів) хвилини в каб...негі нікого не було. 12. Тут ніколи не було сонця їй
завжди стояла тінь. 13. Хмарами зб...рається пил і стоїть над городом
прикриваючи мутне огнян...е сонце. 14. Улітку в містечку зб...рали вишні сливи та
яблука і тоді пахло на базарах забутою старов...ною. 15. Словом прийшла якась
нечувана тр...вога й прийшла якась нечувана суєта 16. Перед матір...ю проходили
одна по одній картини її (не) веселого жигтя і проходили дорогі обличч... її
маленьких синів. (3 творів М.Хвильового)

Завдання 21. I. Розставляючи пропущені розділові знаки переписіть речення із сполучником і у такій послідовності: а) складносурядні речення; б) прості речення з однорідними членами; в) складносурядні речення, до складу яких входять однорідні члени. Вставте, де потрібно, пропущені букви.

Варіант I.1 В день такий ро...цвітає весна на землі і земля убирает...ся зран...я. 2. В день такий на землі ро...цвітає весна і тр...мтить од солодкої муки... 3. А внизу пролітають вагони і колеса у тьмі цокотять... 4. В птич...м щебетан...і все кругом проснулось і до мене знову молодість вернулась. 5. Я іду до га... і в блакить бе...краю сер...це моє лине й птицею співає;... 6. Ластівка щебече і в горі-горі ро...кидає вечір теплі янтарі.7. Мріють темні води і злились ясні і огні заводу і зірок.

8. Той садок і закохані зорі

і огні з-під опущених вій.

Од промін...я і тіней узори

На дорозі й на шалі твоїй...

9. Я б забув і образу і сльози...

Тільки б знову іти через гать,

тільки б слухать твій голос і коси

твої коси сумні цілувать.

10. Любіть Україну, як сонце, любіть,

як вітер і трави і води...

В годину щасливу і в радості мить

любіть у годину негоди. *(З творів В.Сосюри)*

Варіант II. Перепишіть, розставляючи пропущені розділові знаки. Виділіть випадки, коли між частинами складносурядних речень можна поставити тире або крапку з комою. Вставте, де потрібно, пропущені букви, апостроф, розкрийте дужки.

1. Дивлюсь я на своє небо і повертаю з возом і косарями праворуч і ліворуч і зоряний всесвіт повертає разом з нами і я (не) помітно лину в сон щасливий (О.Д.).
2. Де ж тепер дорога? Де ж тепер він і де його вечірня надія? (М.С.). 3. На місці дерева ставали мури а монастир і дзвони і весни з цвітом сонцем та соловейковим співом були ті (ж) (У.С.). 4. Тут раптом відчинилися двері і увійшов четвертий (І.Б.).
5.1 вільно дихаєт...ся і легко дихаєт...ся (О.В.). б.Деся коні ржуть і глухо грають сурми (Л.К.). 7.Марія не може йти на вечірню і (на) що їй туди йти? (У.С.). 8. Та лише мить і рибки кудись зникли (В.І.). 9.Хороша в зірок мова б...гага і ясна та тільки (не) відома ф...лологам вона (Леся Українка). 10. Скоро уся долина і гори бл...щагь вогнями і разом з димом із землі здіймаєт...ся (в) гору і пісня (М.К.).
11.Минуло дватижн... й Вірного вже (не) можна було впізнати (М.Ч.). 12. Світить місяць у віконце та в очах темніє! Сяє в небі ясне сонце та серце не гріє (Г.-А.).
13.Відкривши двері [мати] привіталася і на одну тільки мить на одну (не) вловиму мить постояла в дверях ніби (не) прошена чужа гостя і якось сградниц...ки, (болюче) материнс.ки кілька разів сіпнулося в неї підборід...я і гірким осін...ім туманом заступило очі (Гр.Т.). 14.Ще тільки вирок і скінчит...ся справа (Л.К.). 15.Зв...лися ріки і лугами блакитно простягають путь а в небі хмари л...бедами із ополонок воду п...ють (М.С.). 16. В провулках (по) між тинами клубочилася темрява але небо було світле і зоряне (Гр.Т.). П.Ох, не думати б про ці тр...воги та осін...іми хмарами над...гають вони иа серце (М.С.).

Варіант III. (По) волі звіває тумани (По) волі темнішає поле вечірня зоря з висоти й до місяця сяє в росі і в полі високі майдани та очі мої вже ніколи гучнішають від самоти. сл...зами (не) блиснуть красі... (Г. О.).

Завдання 22. Зробіть синтаксичний розбір складносурядних речень, вказуючи із скількох предикативних частин складається; які семантико-синтаксичні відношення і якими сполучниками виражаються; що собою являють предикативні частини як формально прості речення. Поясніть розділові знаки.

Увечері другого дня Вівдя йшла до пристані. Дорога була знана здавна Коло хутора колишнього багатія, Юхима Гирки, тепер покинутого, стояла криниця, а над нею стара верба й високий хрест. Підперезаний рушником.

То була якраз половина дороги, і жінка сіла спочити. Вона подумала, що на пізній вечір ще встигне дійти до пристані, і тепер спокійно спочивала, поволі жуучи пирога

Вона втомлено вдивлялась навкруги і бачила, як сонце сідає за її селом. Дерев обіймались синяво-золотою каймою. Над полями лягала запорошена бризками сопти густа пелена вечора Хтось ніби розповідав журні слова давігьої пісні, а Вівді було боляче бачити що землю. Вона встала перед нею вперше така прекрасна й принадна - молодим своїм цвітом.

Хтось ніби гнав ту землю далеко від неї, і тим відходило Вівдине життя іде кудись назад. Від того Вівді боліло серце, - але йти далі було легко й радісно, босими ногами по м'якій порохняві вечора

На пристані було порожньо й темно. Десь у однім віконці блимав огник, а далі яскравівся маяк, кидаючи гостру й довгу смугу на річку: а з неба холодного, блакитно-білявого, блимали серпневі зорі.

Було морозяно й вовкувато, і Вівдя тулилась у куток і дрімала, покірно й нудно чекаючи пароплава

Пароплав прийшов тільки о четвертій годині ранку даючи в туман гострий обірваний гудок.

їхати довелося на палубі, і весь час назустріч дув сердитий вітер. З річки вставав і густо колов важкий туман, а вода виростала перед очима в довгий сіруватий і мутний сувій. (М. Івченко.)

Завдання 23. Знайдіть підрядні частини складних речень, визначте їх тип, підкресліть сполучники або сполучні слова, якими вони приєднуються до головних частин. Поясніть розділові знаки.

1. Сталося щось таке, чого не могло статися (Коз.). 2. Як я люблю оці години праці, коли усе навколо затиха під владою чаруючої ночі! (Леся Українка). 3. Вона все співала та співала, доки не сховалась на леваді у вербах (П.-Л.). 4. Якби-то датися орлині крила, за синім би морем милого знайшла (Т.Ш.). 5. Земля висохла так, що під ногами дзвеніла (М.К.). 6. Така пауза завжди буває перед тим, як сугічка доходить вищої своєї точки (Донч.). 7. Г вже перед тим як на сході затремтіло бузкове родиво дня, біля річки, за густими просинющими лозами, тихо озвалися баци (Г.Т.). 8. Через те, що випав сніг, ще можна було дещо побачити га землі (З журн.). 9. Наступили ті осінні тихі та смутні дні, коли сонце світить і не іріє, коли спадає з дерева останнє пожовкле листя (С.В.). 10. Їдучи останню сотню кілометрів залізницею, він малював собі, як то він уступить у хату, і який тієї хати вигляд, і як тепер мати (І.Б.).

Завдання 24. Виділіть головні та підрядні частини складнопідрядних речень, поясніть розділові знаки між ними і між підрядними частинами.

Варіант 1. Оті сиві вогники в очах я любив. Вони запалювались у нього й тоді, коли вихором носився по сцені; тоді, коли виходив з концерту, на якому мав успіх; тоді, коли сідав на нашому ганку і дивився на прирічкові краєвиди; тоді, коли приходив з кіно, яке його вражало (В.Ш.).

Варіант II 1. Скільки було козаків - ніхто не знав (ЯК.). 2. Де люблять - не части, де не люблять - не ходи (Н.тв.). 3. Чи багато ж наїхало дружини на весілля, чи бучно одбули гостей, чи довго гуляли, - се вже не наше діло розказувати (П.К.).

Варіант III. I. В тім і жаль, що, хоч би ми черпати могли Непомірними чашами горе, Скільки б ми таких кубків гірких не пили, -Ще зостанеться цілеє море.

В тім і лихо, що, скільки б вінків не плели

Для робітників діла і слова,

Скільки б терну на тії вінки не стяли, -

Ще зостанеться ціла діброва! (Леся Українка).

Варіант IV. Багато разів під час подорожі виникала ця розмова: на току, де дід з хлопчиком у два ціпи молотили жиго, а я підійшов розпитати про дорогу; на дніпровському поромі, коли перші вечірні комарі закружляли на головою; у рудній шахті, на глибині 175 метрів, де пахло порохом, немов після артпідготовки; на привалі, коли з одного боку долини заходило степове сонце, з другого викльовувався з хмари круглий, білий і нежаркий місяць, а ми пили дорожню чарку, закусуючи кавуном; у сільській школі, де я зустрів товариша дитячих років; на ночівлях - по будинках, хатах, готелях; у машині, яка з ранку до вечора рухається, підстрибує, чхає стріляє, швидко біжить на гору, безстрашно пірнає в яри, вибалки, долини, - виникала ця розмова про майбутнє (Ю.Я.).

Завдання 25. У наведених реченнях визначте позицію підрядної частини щодо головної (препозиція, інтерпозиція, постпозиція) та вкажіть, які речення є гнучкими, а які негнучкими структурами.

1. Люди, які жертвують усім для інших, творять святу справу (Загр.). 2. Мовили пращури: мудрієгь не в словах, а в діяннях. Але слово, коли воно ієгинне, несе людям досвід, береже пам'ять (Іванч.). 3. ...І сад, напевне, рясно вродить, Бо щедрувати під

вікно Сосна Довженкова приходить (Бровч.). 4. Любов сліпа Вона не бачиїь вад У вроді тих, кого ми ревно любим (Сев.). 5. Як усе-таки добре, що природа відроджується, зацвітає (Чаб.). 6. Моє слово - це слово народу, Що в бороні сам утвердив свободу (Брат.). 7. Яка пшениця, така й паляниця (Н. тв.). 8. Як не вичерпати ложкою море, як не вигребти пригорщами з надр землі всіх її башгегв, так не заглушити дружби наших людей (36.). 9. Прожити треба, як батьки. І -краще (Лук.). 10. Моя душа ніколи не забуде Того дарунку, що весна дала; Весни такої не було й не буде, Як та була, що за вікном цвіла (3 тв. Лесі Українки). 11. Хоч крок новий збори до того, В чім бачиш ціль і суть свою (П.В.). 12. Безмежна вдячність тим, хто здобув Перемогу, живе і довічно житиме в наших серцях (Кса).

Завдання 26. Виконайте аналіз складнопідрядних речень.

1. Та де б не був, де б не шукав дороги, я не забуду вчителя старого (А.М.). 2. Настрій у нього був такий, що він хотів обняти весь світ (О.Д.). 3. Суворий Дант, вигнанець флорентійський, встає із темряви часів середньовічних; як ті часи, такі й його пісні (Л.У.). 4. Спав він ту коротеньку літню нічку мертвим сном, яким тільки спить чоловік, виморений важкою роботою (П.М.). 5. Щасливий, хто сни має милі (Л.У.). 6. Кожен засваганий парубок, кожна дівчина, що подала рушники, втрачали раптом в її очах ціну, не варгі були доброго слова (М.К.).

Завдання 27. Визначте різновиди присубстантивно-означаєльних складнопідрядних речень, охарактеризуйте сполучні засоби, назвіть опорні слова.

1. Україна - розкішний вінок із рути і барвінку, що над ним світять заплакані золоті зорі... (Вас). 2. Недумано, негадано забігла в глухомань, де сосни пахнуть ладаном в кадильницях світань (Кост.). 3. Чатує вітер на останнє листя старого дуба, що своїм корінням тримає схили урвища... (Кост.). 4. Шматка землі немає під ногами, в яку б ще міг упертися Антей (Косг.). 5. А справжня слава- це прекрасна жінка, що на могилу квіти принесе (Косг.). 6. Життя - це обирання з реп'яхів, що

пазурами уп'ялися в душу (Кост.). 7. Оце і є той випадок єдиний, коли найбільша мужність - утекти (Кост.). 8. Невже я з'їм те яблуко-гібрид, що навіть дух його мені обрид (Кост.).

Завдання 28. З'ясуйте синтаксичну функцію співвідносних вказівних слів головної частини, визначте семантичні групи займенниково-співвідносних складнопідрядних речень і відмежуйте їх від інших різновидів складнопідрядних речень.

1. Вищий сенс у тому, щоб спалить життя ненаситимістю любові (Крил.). 2. Розгуляйся буйно і раптово, заглуши усе, що говорю! 3. Ти ж вбила все, що мало освятитись. 4. Той нень печалі так вже перетрух, що навіть може дружбою світитись. 5. А ти така, хоч прикладай до ран. 6. Я вчора бачила ту скелю, де був прикутий Прометей (Кост.). 7. Хто забуде материну пісню, той сліпий блукатиме по світу (Бердн.). 8. Така краса, висока і нетлінна, що хоч спинись і з Богом говори. 9. Хто йшов по полю мінному хоч раз, той мимохить і на паркетних гляющих пригадає смертельний падеїрас. 10. Коли в людині є народ, тоді вона уже людина 11. Така тепер на світі коновальня, що треба мати нерви, як дроти. 12. Вже гак до ножа ми звикли у спину, що в чесній битві ми переможемо! 13. Хіба ж кого-небудь ми опечалимо тим, що пливемо гам, де пливемо? 14. І щось в мені таке болить, що це і є, напевно, Україна. 15. Той, хто пізнав в мистецтві лиш ази, був Мікеланджело Буонарроті. 16. І все, що має на землі вагу, осипалось, як мертві імортслі (Косг.). 17. Скільки я знаю мов, стільки разів людина (Нар.тв.). 18. Твоя любов - як світло в тому домі, якого вже немає на землі (Пахл.).

Завдання 29. Виокремте складнопідрядні з'ясувальні речення. Визначте, яких слів стосується підрядна частина і якими сполучними засобами приєднується.

1.1 я щасливий, що тебе вже спекався (Кост.). 2. Я в першу мить не знаю, що це - я (Косг.). 3. Дивуюся, як ваша ясновельможність не вгнуться під отаким тягарем

(Леп.).4.Видно, що й цей фотель...вколисав бурхливого царя до спокійного сну (Леп.). 5. Спасибі вам, двори і явори, що ви дали його розгледіть... (Кост.). 6. Згадайте в поспіху вагона, в невідворотності зникань, як рафаелівська Мадонна у вічі дивиться вікам! (Косі.). 7.1 лиш не видко, як та жінка плаче (Пахл.). 8. Питали б його зорі, чого він не блищить (Кост.). 9. Він [дощ] тихо плаче правду, що я когось далекого люблю (Кост.). 10. А мені б спокою не давали гадки, що гетьман із-за мене має зайву турботу... (Лей.).

Завдання 1. Серед наведених прикладів виділіть та схарактеризуйте складнопідрядні речення з підрядними місця.

1. Школа- це місце, де кожний крок життя і взаповідносин вихованців і вчителів сповнений глибокого морального смислу, де кожна маленька людина кожна мить свого бугтя живе під впливом яскравого світла правди (Сух.). 2. Переконаність народжується там, де процес оволодіння знаннями супроводиться почуттям одностудності з учителем (Сух.). 3. Долоні теплі доторкаються до нив, Я там, де пісня починається, ходив... (В.Романюк). 4. Я поведу тебе в далекий край, туди, де темні води спокійно сплять, як мертві тьмяні очі (Леся Українка). 5. Де рідний край, там і під ялиною рай (Н.тв.). 6. Де робить машина, не загине й зернина (Н.тв.). 7. Я справді ж бо, на крилах мрії ніжної гой давшись, злітав аж ієн туди, звідкіль мені земля була - як на долоні (Тич.). 8. Там, де рятуються, там не перемагають (Довж.). 9. Допомога прийшла звідти, звідки її ніхто не чекав (Верш.).

Завдання 2.І. Випишіть складнопідрядні речення з причиновими відношеннями. З'ясуйте їх будову та засоби вираження семантико-синтаксичних відношень.

Варіант І. Держімося землі, бо земля держить нас (Нар.тв.). 2. Хотіла сказати декому з дівчат, що годилося б не тільки за собою дивитись (на ферму вбираються так, наче до товаришки на весілля), а й за худібкою, бо худібка теж любить чистоту

(Гуц.). 3. Ілько Мудрий чи ще там хтось брали з собою Линенка - для ділового представництва.. Ото шкода лишень, що було вже йому вже йому не вгору, а згори, вже з полудня давно (Гуц.). 4. Буду дихати, падать, рости й воювать до загину, бо великий наш гнів, бо дорога рівнішою є. Я візьму твого [Україно] смутку і горя важку половину у розтерзане, горде, нескорене серце моє! (Мал.). 5. Міняється земля, вітри й світи в обгонь, а я сто дат віків плекаю таїну, бо діти виростуть і візьмуть цвіт в долоні, щоб матерям своїм прикрасить сивину (Мал.). 6. Чайка квилить над ним [морем] тому, що хоче їсти, а не тужить за кимось (Ял.).

Варіант II. Схарактеризуйте складнопідрядні речення з відношеннями мети.

1. Щоб уникнути суперечки, Лихошерстний вирішив діяти дипломатично (Цюпа). 2. А вже найбільше, чуєте ви, мамо, я вам заборгував і не віддав ні шеляга, - за перше рідне слово, промовлене в колисці із лози, щоб вічним окаянням боржником його нести, страждати і любити (Мал.).

Завдання 3. I. Схарактеризуйте складнопідрядні речення допустові. Зіставте їх з реченнями, в яких виражається значення умови, і з'ясуйте специфіку допустових складнопідрядних речень.

Варіант I. Не віддавайсь дрібненькій суєті і не міняй шляхи свої круті на стежечку вузеньку, пилом криту, хоч би при ній цвітіннями оповиту знайдеш принаду в тихій самоті (Мал.). 2. Скільки б не судилося страждати, все одно благословлю завжди день, коли мене родила мати для жипя, для щастя, для біди (Сим.). 3. Нехай там збирається гірша, страшніша негода, нехай там узброїться в гостру й огненную зброю, я вийду сама проти неї і стану - поміряєм силу! (Леся Українка). 4. Як не грій гадюку, вона все одно укусить (Нар.тв.). 5. Аби хотіти, можна знайти (Нар.тв.).

Варіант II. Запишіть речення з порівняльними відношеннями. Розгляньте його будову та визначте сполучні засоби.

Ще тьохкали, як солов'ї, кулі і дими слалися при самій землі, а синове тіло вже дихало холодом і обпікало материні щоки нещадніше, ніж гарячий вогонь (Тур.).

Завдання 4. Проаналізуйте будову складнопідрядних речень. Встановіть критерії розрізнення конструкцій з підрядними власне способу дії від речень з підрядними порівняльними способу дії. Вкажіть також на підрядні речення, які мають відтінок наслідку або міри.

1. Правда велика, правда Франкова вдарила в сімдесят струн бандури так, що хитнулись палаців мури... (Л.З.). 2. Як явір простягає віти до явора через рік)', так матері одної діти братам шлють пісню гомінку (Р.). 3. Вивчайте, любіть свою мову, як світлу Вітчизну любіть, як стягів красу малинову, як рідного неба блакить (В.С.). 4. Як дуб листочки пожовтілі тримає на своєму гіллі аж до травневого розмаю, отак і я своє кохання, зимою вбите спозарання, у серці юному тримаю (Д-Павл.). 5. Іван вдивлявся навкруги так, що йому очі боліли, слухав так, що аж боліло у вухах (С.С.). 6. Все сталось так несподівано й швидко, що люди заніміти (К.). 7. Такі хащі в тім лісі, що ні пройти, ні проїхати Н.тв.).

Завдання 5. У якому з рядків подано складнопідрядне речення з підрядним з'ясувальним?

а) І так дивився [Василь], що забув і про недавній сум свій, про все на світі (П.Мирний).

б) І чується тільки, що йому і тепло, і гарно, і ясно, безжурно на душі... (П.Мирний).

в) За лісом, що темнів на схилі гори, спалахнула пожежа (Д.Ткач).

Завдання 6. У якому з рядків подано складнопідрядне речення з підрядним мети?

а) Люди найбільш остерігалися, щоб не потрапити на очі чужинцям (Я.Стецюк).

б) Для того й збудований був цей собор, щоб у хвилину розпачу людина не втрачала віру в життя (О.Гончар).

в) Хочеться його під руку взяти і провести так, щоб навіть лист каштана Не впав на його тишу золоту (І. Драч).

Завдання 7. У якому з рядків подано складнопідрядне речення з підрядним наслідковим?

а)Погода стояла тепла і сонячна, так що шибки на вікнах аж миготіли (Г.Тютюнник).

б) Ми вже так знали одне одного, що навіть думки одне одного вгадували безпомилково (О.Гончар).

в) Сонце пекло так, що й уночі степ пашів (Ю.Яповський).

Завдання 8. У якому з рядків подано складнопідрядне речення з підрядним умовним?

а)Джузеппе Верді написав свій перший музичний твір, коли йому було десять літ (І.Цюпа).

б) Путь на Голгофу велична тоді, коли знає людина, на що й куди юна йде, не прагнучи інших тріумфів (Леся Українка).

в)Коли заходить ніч, тоді дивоцвітом цвіте степ (І.Цюпа).

Завдання 9. Підберіть із текстів художньої літератури складнопідрядні речення з такими компонентами: те... що, той... хто, там... де, скрізь... де, так... як, такий... який, стільки... скільки, так... що, таким... наче, настільки... що. Визначте тип складнопідрядного речення.

Завдання 10. Із текстів художньої літератури доберіть чотири речення із сполучником що та чотири речення із сполучним словом-займенником що. Визначте тип складнопідрядного речення.

Завдання 11. Підберіть з художніх та публіцистичних текстів складнопідрядні речення із значенням одночасності дій, станів, процесів, ознак (із сполучниками коли, як, поки, доки, в той час як) та різночасності (із сполучниками: а) коли, як, після того як; б) перед тим як, до того як, раніше ніж; в) поки, аж поки, доки, аж доки; г) відколи, відтоді як, з того часу як, з тих пір як; д) як тільки, тільки що, тільки-но, тільки, ледве, ледве тільки, лиш, лише).

Завдання 12. Випишіть речення розчленованої структури з'ясуйте засоби вираження потенційно-умовних та ірреально-умовних відношень. Поставте пропущені розділові знаки.

1. Якби гам були оркестри вони б зустріли цю звістку вітальним маршем. 2. Коли вогонь розгориться то спалює і мокре, і сухе. 3. Як вітер не дме то й листя не шелестить. 4. Всі сумніви розвіялись би скоро якби наш точний прилад серед гір не камінь там знайшов, а колос. 5. Життя не кінчається смертю якщо залишається сад. 6. Якщо ви любите пісні запрошуйте у гості птаство. 7. Якщо жити тільки для себе, своїми дрібними турботами про особисте благополуччя то від прожитого не залишиться і сліду. 8. Як хочете оволодіти нашою мовою вивчайте її не за граматами. 9. Коли не любиш землю гаряче ніколи в небо не злетиш. 10. Твоє життя ніхто не відбере коли воно доручене народу.

Завдання 13. Проаналізуйте. Запишіть наведені приклади у такому порядку: 1) складнопідрядні речення з підрядними способу дії; 2) з підрядними міри; 3) з підрядними означальними, що мають відтінок міри у значенні. Встановіть критерії розмежування їх; у реченнях поставте розділові знаки.

1. Ми навчалися так працювати що нам світять зірки на землі (С.Ол.). 2. Люда майнула з хати так наче в чомусь була винна і поспішала загладити свою провину (Л.П.). 3. Такі хащі в тім лісі що ні пройти ні проїхати (Я.Г.). 4. Кисіль поморщився і так повів рукою наче хотів одігнати від себе сміх (М.Ст.). 5. Спадаючи вируючи на камінні й між скелями вода в Дніпрі шуміла так що луна котилась далеко берегами (С.С.). 6. У грудні вдарили такі морози що тріскатись дерева (М.Ст.) 7. Солісти України і Росії співали так що заздрили й га. (Д.Л.).

Завдання 14. Запишіть спочатку складнопідрядні речення з неповними підрядними порівняльними, потім - прості речення з порівняльними зворотами. За якими ознаками вони розрізняються?

1. Щебече, як соловейко, а кусає, як гадина 2. Звивається, як в'юн в очереті. 3. Славився, як лев, а загинув, як муха 4. Розкрякалися, як круки. 5. Червоний, як жар. 6. Чистий, як сльоза 7. Верткий, як в'юн; уперся, як кілок у тин. 8. Гризе, як іржа залізо. 9. Глухий, як пень. 10. Швидкий, як вітер. 11. Красується, як рожа (Н. тв.).

Завдання 15. Проаналізуйте будову складнопідрядних речень з підрядними умови. В яких прикладах підрядні речення виражають дійсну умову, в яких ірреальну? Зверніть увагу на сполучники і форми дієслів-присудків у головних і підрядних реченнях.

1. Вклонитись можна юності своїй, якщо знаходиш квіти власних мрій у торжестві утвердженої справи (ЄЛ.) 2. Як учням віддаси усе найкраще, то й сам сягнеш нової висоти (П.С.) 3. Пі, ти не знаєш добре України, якщо на Запоріжжі не бував (П.Ребро). 4. Як будеш, земле, ти щасливою, то буду в щасті жить і я! (П.С.) 5. Брати дзвінкоголосі, до мети, співаючи, я годен з вами йти. Якби я турбувався лиш про себе, вже б онімів давно від самоти (Д.П.). 6. Мабуть, і я сумував би, якби в лісі

фіалка не стрілася нині (Л.Д.). 7. Иди в гості сміло, як не жде дома діло (Н. тв.). 8. Коли любиш - не жартуй (С.Р.).

Завдання 16. Визначте тип підрядних речень. Складіть схеми та поясніть розділові знаки.

Як він любив що переджнив'яну і жнив'яну пору, коли після всіх тривог містерія нив ставала радістю душі, коли, дивлячись на схилений колос, ясніли людські думи і щось добре шептали вуста (М.Ст.). Ось і його річка, що має чотири броди, ось і принишкле село з корогвами тополь, ось і його могутні ясени над стемнілим плотом, і старенькі вдовині ворітця, що кигикають, мов чайка, і під солом'яною шапкою хатина, що тримає у віконцях сновійність місяця (М.Ст.). Милишко був щасливою людиною від народження, бо вий найшовся у матері, що дала йому не тільки життя, але й стала його першим людським ідеалом (Д.Павличко). І щасливий той, хто, винісши народне горе і попрацювавши немало, і немало, проливши крові на полях битв, може потім уже сказати собі і світу, що в найстрашнішу хвилину не було у нього зерна неправди за душею (О.Довж.).

Завдання 1. У якому із рядків подано безсполучникове складне речення?

а) І втома від цілоденної праці, і холод, і ця сумна картина мимохить насували мрію про теплу хату (М.Коцюбинський).

б) Правильне виховання - це наша щаслива старість, погане виховання - це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми, перед усією країною (А.Макаренко).

в) Гульлива, розспівана повідь, веселих людей течія іскриться, шумить, славословить, сміється, співає, сія (М.Бажан).

Завдання 2 Знайдіть «зайве» безсполучникове складне речення за характером смислових відношень між предикативними частинами.

а) За тинами цокотять копита, Сад шумить, Пахнуть медом яблуні в саду (В.Сосюра).

б) Гнуться клени ніжними колінами, Чорну хмару сріблять голуби (М.Рильський).

в) Скиби відвалювалися масні: сій пшеницю і смійся (Б.Харчук).

Завдання 3. Схарактеризуйте складні безсполучникові речення з однотипними частинами. Які семантично-синтаксичні відношення в них виражаються і якими засобами? Поясніть розділові знаки.

1. Сонце заходить, гори чорніють, пташечка тихне, поле чорніє... (Т. Ш.) 2. Нічка поклала всіх і сном окутала, - ані шелесне в гаю (Стер.) 3. Шелестить пожовкле листя по діброві; гуляють хмари; сонце спить; ніде не чути людської мови; звір тільки виє, по селу, гризучи трупи (7! Ш.) 4. Буває мить якогось потрясіння: побачивши світ, як вперше у житті (Л. Юхт.) 5. У лікаря розсудливі слова.. Він знає: Серцю легше сподіватись При щирості людського співчуття (Г. Чуб.). 6. Моє серце в гарячих змогах, Я й сьогодні не можу спати. (О. Тел.) 7. Білі квіти впали - заповідь майбутніх січнів; перший раз тоді поцілувала землю вічність. (Б.-І. Антонич). 8. День стоїть за датами крутими, Пахне літо щедрістю весіль. (А. Мал.) 9. Відмерехтіли берези на узліссях, яскраве листя їхнє прибили до землі безконечні холодні дощі. (В. Мис). 10. Весна непомітно одягла у травневе різнобрав'я притясменські кручі, острови та берегові виступи, враз якомось'яззеленіли верби, викинули листочки берези, принадні в усі пори року. (М.Смол.). 11. Зустрів тебе та якомось і незчувся, - так на душі потепліло мені! (Л.Кост.) 12. Я подумав: усі ми, одягнені в книжкову мудрість, однакові, однакові біди й нещастя падають на нашу голову... 13. Принишк і сховався вітер - глибока тиша пойняла круглий, широкий світ. 14. Дивен світ: у людини завжди висить над головою невидимий тягар... (В.Шеєч.). 15. Острів ніби наблизився до великої землі - так чітко й виразно було видно його вали, кручі й стрімкі урвища

(С.Добр.). 16. Мабуть, багато хто з нас може сказати: усім хорошим, усім душевним у собі, може, у першу чергу, я зобов'язаний книзі й пісні... (С.Колод). 17. Шелестіли верби, щебетали ластівки під стріхою - буяло життя, несло нас на своїх вічних... легких і буйних, хвилях. (Ю.Мушк.) 18. Старі листи - як вигасла зола, Не жди від них ні світла, ні тепла. (М.Лукив). 19. Я не бував за дальніми морями, Чужих доріг ніколи не топтав - В своїм краю під буйними вітрами Щасливим я і вільним виростав. (В. Симон.) 20. Вчора лишилися за нами у мряці ліси. Вчора відкрилась рожева умита долина 21. Перте - зливи били нестерпуші, Дачі - спека докучала людям. (О. Ольж.). 22. І шумить, і гуде, Дрібен дощик іде. 23. Із-за гори, із-за кручі Удале військо виступає, Попереду Морозенко Сивим конем вигравас. (Нар. пісня). 24. Давно копита відлучали, уже пропав за ними й слід. (Л. Кост.) 25. Вітер віє, віє буйний, віє за горою, мороз ходить, мороз бродить під руки з весною. (Б.-І Антонич).

Завдання 4. Розгляньте складні безсполучникові речення з неоднорідними частинами. З'ясуйте смислові зв'язки та засоби їх вираження. Поясніть вжиті розділові знаки.

1. Хвиля ірає і плеском віщує близьку волю, таку жадану: будь самим собою за межами вже близького прибою!.. (Л. Мосендз). 2. Не може людина самотньо жити - Забула б і пісню, і поклик мети. (М. Наг.). 3. Та раптом - глянь: за темним садом жито. (І.Сав.). 4. Іде народ - ніхто його не спинить. (М. Руд.). 5. Плин часу подібен до плину ріки: ріка тече повз береги, не зупиняючись і на хвилину. (В. Козаченко). 6. Я вдихнув на повні груди вогкого, пряного повітря - пахло вишневим глеєм. (В. Шевч.) 7. Ситні сливи падають на траву - Вже трава не зелена, а синя. (Г. Чубач). 8. Можна сміливо стверджувати: ліс дає людині саме життя. (Б. Сімк'т). 9. І все одно при всьому своєму нещасті він не був випадковим подорожнім: його любили, він любив. (М. Стел.) 10. Гаї шумлять -Я слухаю, Хмарки біжать - Милуюся. (П. Тич).

Завдання 5. Запишіть текст. Поставте розділові знаки в безсполучникових складних речення, поясніть їх уживання.

1. Дружба - як дзеркало розіб'єш не складеш. 2. У товаристві лад усяк тому рад. 3. Знає кума знає півсела 4. От погостював насилу з душею вирвався. 5. Скажи, враже, як пан каже не пивши, не ївши, як біс, ошалівши. 6. Не йдуть од хліба ідуть од кия. 7. От тобі наука не ходи надвір без дрюка свищ звалить і віку умалить. 8. Ворога не гніви напій, накорми і на дорогу хліба-солі дай. 9. Добре вдав три хотіли штири дав. 10. Добрий давалепь робити дає з верхом, а харч видавцем. 11. У циган дві шкури одну дасть ще одна зостанеться. 12. Гроші - як вода крізь пальці протікають. 13. Нема грошей -розміняйкарбованця. 14. Міна буває надвоє або виміняв, або проміняв. 15. Продають хвалять купують гудять (*Нар. те.*).

Завдання 6. Схарактеризуйте складні безсполучникові речення за структурою та сполучними засобами. Скільки предикативних частин має кожне складне речення? Визначте безсполучникові речення з однотипними частинами. Які відношення вони передають (одночасність подій, послідовність, зіставлення, протиставлення тощо)?

1.Була весна, весела, щедра, мила. Промінням грала, сипала квітки. Вона летіла прудко, мов стокрила За нею вслід - співучії пташки! 2.Уже скотилось із неба сонце, Заглянув місяць в моє віконце. Вже засвітились у небі зорі, усе заснуло, заснуло й горе (З тв. Лесі Українки). 3. Ми не лукавили з тобою, ми просто йшли, у нас нема Зерна неправди за собою (Шевч.). 4. Дитяче довір'я до вчителя - це крапля чистої води на квітці троянди: треба так зрізати квітку, щоб не струсити крашгю (Сух). 5. Бувають дивні на землі діла - Серед зими черешня зацвіла (Павл.). 6. Не вчи плавати щуку: щука знає цю науку. 7. Багато снігу - багато хліба (Н.тв.). 7. Учитель - це перший, а потім і головний світоч в інтелектуальному житті школяра: він пробуджує в дитини жадобу знань, повагу до науки, культури, освіти (Сух.).

Завдання 7. Визначте різновиди складних безсполучникових речень з різнотипними предикативними частинами.

1. Не повернуть минулого ніколи, воно пройшло і вже здається миттю (Рил.). 2. Учись - на старість буде як знахідка. 3. Не шукай зайця в гущавині лісу - він сидить на узліссі. 4. Був би сам білий, не чорнив би другого (З н.тв.). 5. Неначе на вічну провгогу судилось людині оце: побачити щастя у спину, а горе своє у лице (Тал.).

Завдання 8. Установіть тип синтаксично-сміслових відношень між частинами безсполучникових речень. Виясніть, який розділовий знак потрібно між ними поставити (кому; крапку з комою; тире; двокрапку). Схарактеризуйте безсполучникові речення за структурою.

1. Сонце гріє вітер віс 3 поля на долину Над водою гне з вербою Червону калину На калині одинокє гніздечко гойдає (З тв. Т. Шевченка). 2. Нема гірше нікому, як тій сиротині ніхто не пригорне при лихій годині (Н.тв.). 3. Душа - річ тонка до неї ключів особливих треба (Гонч.). 4. Гріють біля вогнища хто руки, а хто очі глибока осінь прийшла з країв північних (П. Панч). 5. Музиці тій не малят колисати Землю вона трясе (Кор.). 6. В морі я хотів печаль свою втопить Я до моря вийшов рано морс спить (Павл.)

Карта самостійної роботи студента

Карту самостійної роботи, де визначено форми академічного контролю, успішність (бали) і термін виконання самостійної роботи бакалавра, подано у вигляді табл. 6.1.

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Синтаксис простого речення			
Тема1. Загальні питання синтаксису (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	I-II
Тема 2. Загальне поняття про речення як основну синтаксичну одиницю (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	III-IV
Тема 3. Просте речення у формально-граматичному аспекті (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	V- VI
Тема 4. Другорядні члени речення і принципи їх класифікації (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	VII- VIII
Змістовий модуль II. Односкладне речення			
Тема5. Загальна характеристика односкладних речень (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	IX-X
Тема 6. Поняття про неповні і незакінчені речення. Слова-речення (8 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	20	XI

Змістовий модуль III.			
Просте ускладнене речення			
Тема1. Особливості простого ускладненого речення (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	XII
Тема2. Речення з відокремленими членами (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	XIII
Разом: 50 год.	Разом: 125 балів		
Семестр II			
Змістовий модуль I. Синтаксис складного речення			
Тема1. Складне речення як синтаксична одиниця. Складне речення у формально-граматичному та семантико-синтаксичному аспектах (4 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	10	I-II
Тема 2.Складнопідрядне речення з погляду формально-граматичної структури (4 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	10	III-IV
Тема 3.Загальне поняття про складнопідрядне речення. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури (4 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	10	V- VI

Тема4.Складнопід-рядні речення розчленованої структури. Відмінність складнопідряд-них речень розчленованої та нерозчленованої структур (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	VII
Змістовий модуль II. Безполучникові складні речення			
Тема5. Безполучникові складні речення (4 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	10	VIII
Тема6.Складні багатокомпонентні речення з різними типами зв'язку (6 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	IX
Змістовий модуль III. Пряма і непряма мова. Складне синтаксичне ціле			
Тема7-8.Конструкції з чужим мовленням (загальні відомості).Складне синтаксичне ціле Текст і його складники. Основи української пунктуації (2 год).	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен		X

	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	5	XI
Разом: 30год	Разом:75		

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Сучасна українська літературна мова». Синтаксис — це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Таблиця 7.1

Критерії оцінювання ІНДЗ
 («Синтаксис у вимірах сьогодення» у форматі prezi-проекту)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4 бали
2.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	12балів
3.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	10бали
4.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (ресурс: https://prezi.com/)	4бали
Разом		30балів

Таблиця 7.2

Шкала оцінювання ІНДЗ

(«Синтаксис у вимірах сьогодення» у форматі prezi-проекту)

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25-30	Відмінно
Достатній	20-25	Добре
Середній	15-20	Задовільно
Низький	0-15	Незадовільно

Орієнтовна тематика навчальних проєктів

1. Зовнішньо синтаксична структура речення в сучасній українській літературній мові.
2. Члени речення у формально-граматичному та семантико-синтаксичному аспектах.
3. Синкретичні члени речення, умови їх розрізнення.
4. Предикат як організуючий центр речення. Структура простого елементарного речення.
5. Типи синтаксем у простому реченні. Субстанціальні синтаксеми.
6. Вторинні предикатні і субстанціальні синтаксеми.
7. Проблеми дослідження синтаксичної структури речення.
8. Формально-граматична і структурно-семантична класифікація складнопідрядного речення.
9. Класифікаційні схеми речення.
10. Структурна схема простого речення.
11. Парадигма простого речення.
12. Типологія синтаксичних зв'язків у складному реченні.
13. Граматичні особливості складносурядних речень.
14. Складнопідрядні речення розчленованої і нерозчленованої структури.
15. Складні безсполучникові комунікати з двобічним відношенням частин.
16. Складні безсполучникові комунікати з одnobічним відношенням частин.
17. Складні речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком.
18. Перехідні явища в системі складних речень.
19. Синтаксичний аналіз складного речення.
20. Складні форми синтаксичної організації мовлення.

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО

КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни «Сучасна українська літературна мова» (Синтаксис) оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

V семестр

	№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
V СЕМЕСТР					
	1.	Відвідування лекції	1	18	18
	2.	Експрес-контроль (навчальний тест)	10	3	30
	3.	Відвідування практичних занять	1	17	17
	4.	Робота на практичному занятті	10	17	170
	5.	Відвідування лабораторних занять	1	4	4
	6.	Виконання лабораторних робіт	10	4	40

	7.	Виконання завдань самостійної роботи	5	25	125
	8.	Тест (до самостійних робіт)	10	3	30
	9.	ІНДЗ	30	1	30
	10.	Модульний контроль	25	4	100
	11.	Контрольний тест	30	1	30
Максимальна кількість балів					594
Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів $594/60=9,9$					
			Екзамен	40	1
					40

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

VI семестр

	№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
VI СЕМЕСТР					
	№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
	1.	Відвідування лекції	1	14	14
	2.	Експрес-контроль (навчальний тест)	10	3	30
	3.	Відвідування практичних занять	1	15	15
	4.	Робота на практичному занятті	10	15	150

	5.	Відвідування лабораторних занять	1	4	4
	6.	Виконання лабораторних робіт	10	4	40
	7.	Виконання завдань самостійної роботи	5	15	75
	8.	Тест (до самостійних робіт)	10	3	30
	9.	ІНДЗ	30	1	30
	10.	Модульний контроль	25	3	75
	11.	Контрольний тест	30	1	30
Максимальна кількість балів					493
Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів $493/60=8,2$					
			Екзамен	40	1
					40

У процесі оцінювання навчальних досягнень бакалаврів застосовують такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки
ECTS

90-100 балів – **відмінно** (A)

75-89 балів – **добре** (BC)

60-74 балів – **задовільно** (DE)

35-59 балів – **незадовільно** з можливістю повторного складання (FX)

1-34 балів – **незадовільно** з обов'язковим повторним курсом (F)

A	“Відмінно” – теоретичний зміст курсу засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані, всі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість їх виконання оцінено кількістю балів, яка близька до максимальної.
BC	“Добре” – теоретичний зміст курсу засвоєно повністю, без прогалин, деякі практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання ні одного з них не оцінено мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконано з помилками.
DE	“Задовільно” – теоретичний зміст курсу засвоєно частково, проте прогалини не є суттєвими, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість навчальних завдань, передбачених програмою, виконано, деякі із завдань виконано з помилками.
FX	“Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу засвоєно частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість навчальних завдань передбачених програмою не виконано або якість їх виконання оцінено

	майже мінімальною кількістю балів, при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань.
F	“Незадовільно” – теоретичний зміст курсу не засвоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання виконано з грубими помилками, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до якогось значного підвищення якості виконання навчальних завдань.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Х. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
- завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова» (Синтаксис).

XI. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Синтаксис як розділ граматики.
2. Типи синтаксичних одиниць.
3. Елементарні та неелементарні синтаксичні конструкції.
4. Синтаксичні зв'язки та засоби їх вираження.
5. Семантико-синтаксичні відношення.
6. Синтаксичні одиниці як одиниці мови та одиниці мовлення.
Погляди мовознавців на словосполучення як синтаксичну одиницю.
7. Граматична організація словосполучень.
8. Типи граматичного зв'язку в підрядних і сурядних словосполученнях.
9. Типи синтаксичних словосполучень за будовою.
10. Типи підрядних словосполучень за морфологічним вираженням головного слова.
11. Семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучення. Функції словосполучення
12. Речення і його основні ознаки.
13. Речення і судження.
14. Аспекти вивчення речень.
15. Класифікація речень за будовою та типами синтаксичних зв'язків.
16. Класифікація речень за метою висловлювання та інтонацією.
Бажальні, стверджувальні та заперечні речення.
17. Просте і складне речення.
18. Граматична модель двоскладного речення.
19. Загальна характеристика головних компонентів структурної схеми речення.

20. Погляди мовознавців на синтаксичну модель членів речення.
21. Підмет, способи його вираження. Типи підмета.
22. Присудок та його типи.
23. Координація підмета і присудка.
24. Загальна характеристика другорядних членів речення.
25. Сучасні підходи до класифікації другорядних членів речення.
26. Додаток.
27. Означення.
28. Узгоджене означення.
29. Неузгоджене означення.
30. Прикладка (апозиція).
31. Обставини.
32. Односкладне речення.
33. Типи односкладних речень: означено-особові речення, неозначено-особові речення, узагальнено-особові речення, безособові речення, інфінітивні речення, номінативні речення.
34. Неповні речення.
35. Нечленовані конструкції.
36. Явище синкретизму в реченні.
37. Односкладне речення.
38. Типи односкладних речень: означено-особові речення, неозначено-особові речення, узагальнено-особові речення, безособові речення, інфінітивні речення, номінативні речення.
39. Неповні речення.
40. Нечленовані конструкції.

41. Явище синкретизму в реченні.
42. Неповні і незакінчені речення. Слова-речення. Загальна характеристика неповних речень.
43. Погляди мовознавців на неповні речення.
44. Типи неповних речень.
45. Слова-речення.
46. Їх різновиди.
47. Поняття про просте ускладнене речення.
48. Речення з однорідними членами.
49. Однорідні й неоднорідні означення.
50. Роль сполучників щодо вираження смислових відношень між однорідними членами речення.
51. Координація присудка з однорідними підметами.
52. Розділові знаки між однорідними членами.
53. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення.
54. Розділові знаки в реченні з узагальнювальним словом.
55. Погляди мовознавців на звертання. Розділові знаки при звертанні.
56. Речення з відокремленими членами.
57. Погляди мовознавців на речення з відокремленими другорядними членами.
58. Відокремлені означення.
59. Відокремлені прикладки.
60. Відокремлені додатки.
61. Відокремлені обставини.
62. Речення із вставними і вставленими конструкціями.
63. Вставні слова, словосполучення і речення.

64. Вставлені компоненти.
65. Розділові знаки при відокремлених означеннях і прикладках.
66. Розділові знаки при відокремлених обставинах.
67. Розділові знаки при відокремлених додатках.
68. Уточнювальні члени речення слова і розділові знаки при них.
69. Складне речення як синтаксична одиниця.
70. Проблеми дослідження складного речення.
71. Засоби поєднання частин складного речення.
72. Формально-синтаксична структура складного речення
73. Семантико-синтаксична структура складного речення і її взаємозв'язок з формально-синтаксичною структурою.
74. Комунікативна організація складного речення.
75. Класифікація складних речень.
76. Складне речення і об'єднання речень.
77. Типи складнопідрядних речень
78. Складнопідрядні речення з підрядними приіменниково-означальними
79. Складнопідрядні речення з підрядними займенниково-означальними
80. Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними
81. Розділові знаки в складнопідрядних реченнях
82. Складнопідрядні речення з підрядними місця.
83. Складнопідрядні речення з підрядними причини.
84. Складнопідрядні речення з підрядними порівняльними.
85. Складнопідрядні речення з підрядними способу дії.
86. Складнопідрядні речення з підрядними допустовими.
87. Складнопідрядні речення з підрядними наслідковими.
88. Складнопідрядні речення з підрядними супровідними.

89. Поняття про складнопідрядні речення розчленованої структури.
90. Складнопідрядні речення з підрядними часу.
91. Складнопідрядні речення з підрядними умови (речення з умовними семантико-синтаксичними відношеннями, речення з умовно-часовими семантико-синтаксичними відношеннями, речення з умовно-причиновими синтаксичними відношеннями, речення з умовно-допустовими семантико-синтаксичними відношеннями).
92. Поділ складнопідрядних умовних речень за модальністю.
93. Складнопідрядні речення з підрядними мети.
94. Структурно-семантичні типи безсполучникових речень.
95. Значеннєві відношення між частинами безсполучникових складних речень.
96. Засоби синтаксичного зв'язку в безсполучникових складних реченнях.
97. Питання про семантико-синтаксичне співвідношення між в безсполучниковими і складносурядними та складнопідрядними реченнями.
98. Контаміновані складнопідрядні багатокomпонентні речення.
99. Класифікація складних речень із підрядним і сурядним зв'язком.
100. Складні речення із сурядністю і підрядністю.
101. Складні речення із підрядністю і сурядністю.
102. Період.
103. Поняття про пряму мову. Непряма мова. Невласне пряма мова. Діалог

104. Принципи української пунктуації
105. Система розділових знаків та їх основні функції.
106. Особливості пунктуації в текстах різного функціонального призначення.

XII. Рекомендована література

Основна

1. Бевзенко С. П. та ін. Сучасна українська мова. Синтаксис: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 2005. — 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. — К., Либідь, 1993. — 368 с.
3. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. — К.: Наук. думка., 1992. — 204 с.
4. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис/ О. Т. Волох, М. Т. Чемерисов, Є. І. Чернов. — 2-ге вид., перероб. і доп.— К.: Вища шк. Головне вид-во, 1989. — 334 с.
5. Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української мови. Частина II. К.: Радянська школа, 1961. — 286 с.
6. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис: Монографія. — Донецьк: ДонНУ, 2001. — 662 с.
7. Загнітко А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. — Донецьк, 2009. — 137 с.
8. Загнітко А. Теорія сучасного синтаксису: Монографія. Вид. 2-ге, виправл. і доп. — Донецьк: ДонНУ, 2007. — 294 с.
9. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. С. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. — К.: Літера ЛДТ, 2011. — 560 с.
10. Караман С. О., Караман О. В., Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навч. посіб. — К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009.
11. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови. — К., 1995.
12. Мойсієнко А. К., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник. — К.: Знання, 2010. — 374 с.

13. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г.М. Граматика української мови. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2007. — 544 с.
14. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: Підручник. — К.: Либідь, 2001. — 400 с.
15. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. — К.: В. шк., 1994.
16. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / За ред. Білодіда І. К. — К.: Наук. думка, 1972.
17. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін., За ред., М. Я. Плющ. — 4-те вид., стер. — К.: Вища школа, 2003.
18. Удовиченко Г. М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові. — К., 1968.
19. Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова [Текст] : навч. посіб. для студ. пед. вищ. навч. закл. / Н. Г. Шкурятяна, С. В. Шевчук. — К. : Літера, 2000. — 688 с.
20. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2004. — 408 с.

Додаткова

1. **Баранов Ж. Г.** Функціонально-прагматическая концепция текста. — Ростов н/Д: Изд-во Ростов, ун-та, 1993. — 182 с.
2. **Бевзенко С. П.** Структура складного речення в українській мові. — К.: Вид-во Київ. держ. пед. ін-ту, 1987. — 79 с.
3. **Безпалько О. П.** Нариси з історичного синтаксису української мови. — К.: Рад. шк., 1960. — 236 с.
4. **Бондарко А. В.** Грамматическая категория и контекст. — Л.: Наука, 1971. — 115с.
5. **Бондарко А. В.** Грамматическое значение и смысл. — Л.: Наука, 1978. — 175с.

6. **Вихованець І. Р.** Нариси з функціонального синтаксису української мови. – К.: Наук. думка, 1992. – 224 с.
7. **Городенська К. Г.** Дери́вація синтаксичних одиниць. – К.: Наук. думка, 1991. – 192 с.
8. **Граник Г. Г., Бондаренко С. М.** Секрети пунктуації. – М.: Просвеще-ние, 1986. – 128 с.
9. **Грищенко А. П.** Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові. – К.: Наук. думка, 1969. – 155 с.
10. **Гуйванюк Н. В.** Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних функцій. – Чернівці: Рута, 1999. – 336с.
11. **Дорошенко І. С.** Складні безсполучникові конструкції в сучасній украї́нській мові. – Харків: Вища школа, 1980. – 151 с.
12. **Дудик П. С.** Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення. Еквіваленти речення). – К.: Наук. думка, 1973. – 226с.
13. **Єрмоленко С. Я.** Синтаксис і стилістична семантика. – К.: Наук. думка, 1982. – 210с.
14. **Загнітко А. П.** Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого і складного речення. – Донецьк: Вид-во Донецьк. ун-ту, 1994. – 204с.
15. **Іваницька Н. Л.** Двоскладне речення в українській мові. – К.: Вища шк, 1986. – 168 с.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Сучасна українська літературна мова». Синтаксис

Разом: лекції (36 годин – VII семестр; 28 годин – VIII семестр), **практичні заняття** (34годин – VII семестр; 30 годин – VIII семестр), **лабораторні заняття** (8годин – VII семестр; 8 годин – VIII семестр), **самостійна робота:** (50 годин – VII семестр; 30 годин – VIII семестр), **модульний контроль** (8годин – VII семестр; 6 годин – VIII семестр), **вид контролю** (VII-VIII семестр – екзамен).

VII семестр

Модулі	Змістовий модуль I.			Змістовий модуль II.			Змістовий модуль III.	
Назва модуля	Синтаксис простого речення			Односкладні речення			Просте ускладнене речення	
Кількість балів	248 балів			151 балів			135 балів	
Загальна кількість балів	248+151+135+30 (ІНДЗ)+30 (контрольний тест)= 594							
Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів	594/60=9,9							
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Загальні питання синтаксису (4 год.).	Загальне поняття про речення як основну синтаксичну одиницю. Типи	Просте речення у формально-граматичному аспекті	Другорядні члени речення і принципи їх класифікації	Загальна характеристика односкладних речень (4 год.).	Загальна характеристика односкладних речень (6 год.).	Просте ускладнене речення (4 год.).	Речення з відокремленими другорядними членами

		<i>речень (4 год.).</i>	<i>(4 год.).</i>	<i>(4 год.).</i>				<i>(6 год.).</i>
Експрес-контроль (навчальний тест)	<i>(10 балів)</i>				<i>(10 балів)</i>		<i>(10 балів)</i>	
Теми практичних занять	Практичне заняття 1-2. <i>Синтаксис як граматичне вчення про будову зв'язної мови</i> <i>(10+1 бал)</i>	Практичне заняття 3-4. <i>Структурна схема і парадигма речень. Ознаки речення. Предикативність та інтонація</i> <i>(10+1 бал)</i>	Практичне заняття 5-6. <i>Просте речення як моно предикативна одиниця</i> <i>Речення і його основні ознаки</i> <i>(10+1 бал)</i>	Практичне заняття 7-8. <i>Складні випадки визначення другорядних членів речення. Синкретизм у системі членів речення</i> <i>(10+1 бал)</i>	Практичне заняття 9-10. <i>Характеристика односкладних речень. Типи односкладних речень. Явище синкретизму в реченні</i> <i>(10+1 бал)</i>	Практичне заняття 11-12-13. <i>Поняття про неповні і незакінчені речення. Слова-речення</i> <i>(10+1 бал)</i>	Практичне заняття 14-15. <i>Просте ускладнене речення однорідними та неоднорідними другорядними членами речення</i> <i>(10+1 бал)</i>	Практичне заняття 16-17. <i>Речення із вставними і вставленими конструкціями</i> <i>(10+1 бал)</i>
Теми лабораторних занять		Лабораторна робота №1 <i>(10+1 бал)</i>		Лабораторна робота №2 <i>(10+1 бал)</i>		Лабораторна робота №3 <i>(10+1 бал)</i>		Лабораторна робота №4 <i>(10+1 бал)</i>
Самостійна робота	<i>24 год.</i> <i>(60 балів)</i> <i>Таблиця 6.1</i>				<i>14 год.</i> <i>(35 балів)</i> <i>Таблиця 6.1</i>		<i>12 год.</i> <i>(30 балів)</i> <i>Таблиця 6.1</i>	
Тест до	<i>(10 балів)</i>				<i>(10 балів)</i>		<i>(10 балів)</i>	

самостійних робіт				
ІНДЗ	<i>(30 балів)</i>			
Види поточного контролю	<i>Модульна контрольна робота I. (25 балів)</i>	<i>Модульна контрольна робота II. (25 балів)</i>	<i>Модульна контрольна робота III. (25 балів)</i>	<i>Модульна контрольна робота IV. (25 балів)</i>
Контрольний тест	<i>(30 балів)</i>			
Підсумковий контроль	<i>Екзамен (40 балів)</i>			

VIII семестр

Модулі	<i>Змістовий модуль IV.</i>	<i>Змістовий модуль V.</i>	<i>Змістовий модуль VI.</i>
Назва модуля	<i>Складне речення. Засоби зв'язку складного речення</i>	<i>Безсполучникові складні речення</i>	<i>Пряма і непряма мова. Складне синтаксичне ціле</i>
Кількість балів	<i>217 балів</i>	<i>151 балів</i>	<i>65 балів</i>
Загальна кількість балів	<i>433+30 (ІНДЗ)+30 (контрольний тест)= 493</i>		
Коефіцієнт розрахунку	493/60=8,2		

рейтингових балів							
Лекції	1	2-3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	<i>Складне речення як синтаксична одиниця. Семантико-синтаксична структура складного речення і її взаємозв'язок з формально-синтаксичною структурою. Складносурядне речення у формально-граматичному та семантико-синтаксичному аспектах. Загальне поняття про складнопідрядне речення (4 год.).</i>	<i>Складнопідрядне речення з погляду формально-граматичної структури. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури (4 год.).</i>	<i>Складнопідрядні речення розчленованої структури. Відмінність складнопідрядних речень розчленованої та нерозчленованої структур (4 год.).</i>	<i>Безсполучникові складні речення (4 год.).</i>	<i>Складні багатокомпонентні речення з різними типами зв'язку (4 год.).</i>	<i>Конструкції з чужим мовленням (загальні відомості). Складне синтаксичне ціле (4 год.).</i>	<i>Текст і його складники. Основи української пунктуації (4 год.).</i>
Експрес-контроль (навчальний тест)	<i>(10 балів)</i>			<i>(10 балів)</i>		<i>(10 балів)</i>	
Теми практичних занять	<i>Практичне заняття № 1-2. Типи складнопідрядних речень за синтаксичними відношеннями (10+1 бал)</i>	<i>Практичне заняття 3-4. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури та його різновиди (10+1 бал)</i>	<i>Практичне заняття 5-6. Проблема класифікації складнопідрядних речень розчленованої структури (10+1 бал)</i>	<i>Практичне заняття 7-8-9. Поняття про складнопідрядні речення розчленованої структури та нерозчленованої (10+1 бал)</i>	<i>Практичне заняття 10-11. Проблема статусу безсполучникових та безсполучниковосполучникових речень (10+1 бал)</i>	<i>Практичне заняття 12-13-14. Класифікація складних речень із сурядністю та підрядністю (10+1 бал)</i>	<i>Практичне заняття 15. Пряма мова та розділові знаки при ній. Засоби вираження непрямої мови. Основи української пунктуації у складнопідрядному та складносурядному реченні (10+1 бал)</i>
Теми лабораторних занять	<i>Лабораторна робота №1</i>			<i>Лабораторна робота №2</i>		<i>Лабораторна робота №3-4</i>	

	<i>(10+1 бал)</i>			<i>(10+1 бал)</i>		<i>(20+2 бал)</i>	
Самостійна робота	<i>18 год. (45 балів) Таблиця 6.1</i>			<i>10 год. (25 балів) Таблиця 6.1</i>		<i>2 год. (5 балів) Таблиця 6.1</i>	
Тест до самостійних робіт	<i>(10 балів)</i>			<i>(10 балів)</i>		<i>(10 балів)</i>	
ІНДЗ	<i>(30 балів)</i>						
Види поточного контролю	<i>Модульна контрольна робота I. (25 балів)</i>			<i>Модульна контрольна робота II. (25 балів)</i>		<i>Модульна контрольна робота III. (25 балів)</i>	
Контрольний тест	<i>(30 балів)</i>						
Підсумковий контроль	<i>Екзамен (40 балів)</i>						